

ВІСНИК THE JEWEL

- VISNYK

Свобода народам!
Свобода людині!

Спільно - політичний місячник

ЗМІСТ

У свято Героїв	1
В. Гаврилюк — Лавр зелених свят	3
Ярослав Стецько — Історичний чин нації	4
Ліна Костенко — Живиця (поезія)	5
Великий Збір ОУН зобов'язує	6
Д-р М. Кушнір — Теорія пізнання	9
В. Трембіцький — Територія української держави 1917-20 років	14
I. Левадний — Святі апостоли Кирило і Методій	18
„Росія не змінила свого шляху”	21
П. Ключина — Краплини барв земних	23
З життя ОУВФ	25
Вісти Об'єднання Жінок ОЧСУ	27
А. Коссовська — Українська жінка-героїня	27
Троянський кінь в УНРаді	30
Хроніка	31

ОРГАНІЗАЦІЯ
ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ

У ВИДАВНИЦТВІ ОЧСУ МОЖНА НАБУТИ СЛІДУЮЧІ КНИЖКИ:

Е. Маланюк: <i>Illustrissimus Dominus Mazepa — тло і постать</i> , стор. 32	0.50	Л. Полтава: <i>1709</i> (роман), стор. 224, ціна: т. о. 2.50 м. о.	2.00
Е. Маланюк: <i>Малоросійство</i> , стор. 36	0.50	Я. Стецько: <i>30-те Червня 1941 р.</i> стор. 463, ціна: т. о. 7.00, м. о.	6.00
Е. Маланюк: <i>До проблеми большевизму</i> , стор. 82	1.00	М. Сосновський: <i>Україна на міжнародній арені 1945-1965</i> , стор. 272	3.50
Е. Маланюк: <i>Нариси з історії нашої культури</i> , сторр. 80	0.50	Ф. Б. Корчмарик: <i>Духові впливи Києва на Москву-щину в добу Гетьманської України</i> , стор. 245	4.00
Е. Маланюк: <i>Остання весна (поезії)</i> , стор. 104	1.50	* Косак-Охримович-Тураш: <i>стор 190</i> , ціна: т. о. 4.00, м. о.	3.00
Е. Маланюк: <i>Серпень (поезії)</i> , стор. 72	2.00	О. Дяків-Горновий: <i>Ідея і чин</i> , стор. 408, т. о.	5.00
* Історія Русів , стор. 346	3.00	П. Савчук: <i>Гетьман Мазепа</i>	2.00
Д. Донцов: <i>Підстави нашої політики</i> , стор. 210	2.75	П. Савчук: <i>Ідея і любов (драма на 3 дії)</i>	0.50
Д. Донцов: <i>Правда прадідів великих</i> , стор. 95	1.00	П. Савчук: <i>Чотирьох з мільйонів (трагедія на 5 дій)</i>	1.00
Д. Донцов: <i>Хрестом і мечем</i> , стор. 319, ціна: т. о. 5.00, м. о.	4.00	П. Савчук: <i>Облога замку (мелодрама на 5 дій)</i>	1.00
О. Оглоблин: <i>Гетьман Іван Мазепа та його доба</i> , стор. 410	6.00	О. Бабій: <i>Повстанці (поема)</i> , стор. 180	2.00
О. Оглоблин: <i>Думки про Хмельниччину</i>	1.00	О. Запорожець: <i>В одвічній боротьбі</i> , стор. 370	2.00
О. Оглоблин: <i>Українсько-московська угода</i> , сторі- нок 100	0.50	Вадим Лесич: <i>Кам'яні луни</i>	1.50
О. Оглоблин: <i>Хмельниччина і українська держав- ність</i> , стор. 24	0.25	Р. Володимир: <i>Палкі серця (поезії)</i> , стор. 215	2.50
О. Оглоблин: <i>Думки про сучасну українську істо- ріографію</i> , стор 87	1.50	Зореслав: <i>З ранніх весен (поезії)</i> , стор. 112	2.00
А. Княжинський: <i>На дні СССР</i> , стор. 232	2.75	“ЗА ВОЛЮ УКРАЇНИ” — історичний збірник УСС, 1914-1964, стор. 608, т. о.	12.00
У. Самчук: <i>Чого не гоїть вогонь (роман)</i> сторі- нок 288	3.75	В. Гаврилок: <i>Тінь і мандрівник (поезії)</i> , стор. 105	2.00
Ф. Одрач: <i>Щебетун (повість)</i> , стор. 294	2.50	М. Кушнір: <i>Край і еміграція</i> , стор. 47	0.75
Т. Ерем: <i>Совєтський акваріум</i> , стор. 142	0.50	М. Острoverха: <i>На закруті</i> , стор. 142	2.00
Л. Старицька-Черняхівська: <i>Іван Мазепа</i> , сторі- нок 154	1.25	М. Острoverха: <i>Великий Василіянин</i> , стор. 48	0.50
Л. Старицька-Черняхівська: <i>Останній сніп</i> , сторі- нок 44	0.50	М. Острoverха: <i>Гомін здалека</i> , стор. 127	1.50
М. Щербак: <i>Багаття (лірика)</i> , стор. 64	0.75	М. Острoverха: <i>Бліски і темряви (спогад)</i> , стор. 208	2.00
М. Щербак: <i>Шлях у вічність</i> , стор. 29	0.25	М. Острoverха: <i>Чорнокнижник із Зубрівки</i> , стор. 32	0.50
В. Гришико: <i>Панславізм в советській історіографії і політиці</i> , стор. 37	0.25	М. Острoverха: <i>Грозна калини</i> , стор. 132	2.00
В. Кравців: <i>Людина і воїк</i> (сл. п. Р. Шухевича- Чупринки), стор. 31	0.25	М. Острoverха: <i>Без докору (міркування на мис- тецькі теми)</i> , стор. 154, ...	1.50
РІЧНИКИ ВІСНИКА (тверда оправа)	8.00	М. Чубатий: <i>Княжа Русь-Україна та виникнення трьох східнослов'янських націй</i>	2.50
Е. Ляхович: <i>Перевірка наших позицій</i> , стор. 15	0.25	Хосе Орtega - I - Гассоет: <i>Бунт мас</i>	2.00
Е. Ляхович: <i>Форма і зміст українських змагань</i>	2.50		
В. Счинський: <i>Крим (історичний нарис)</i> , стор. 31	0.25		
П. Мірчук: <i>З моого духа печаттю (25-ліття ОУН)</i> , стор. 30	0.50		
П. Мірчук: <i>Відродження української ідеї</i> , стор. 63	1.00		
П. Мірчук: <i>Під покров Богородиці (свято УПА)</i> , стор. 32	0.25		
П. Мірчук: <i>Українська визвольна справа і україн- ська еміграція</i>	1.00		
П. Мірчук: <i>Українська Повстанська Армія — 1942- 1952</i> , стор. 319	2.00		
П. Мірчук: <i>Українська Державність 1917-1920</i> , стор. 400	5.00		
С. Збаразький: <i>Крути</i> , стор. 104	1.00		
Г. Косинка: <i>Фавст з Поділля</i> , стор. 95	1.00		

АНГЛОМОВНІ ВИДАННЯ

Le Vasseur De Beaplan: <i>A Description of Ukraine</i> 3.00
N. Chirovsky: <i>Old Ukraine</i> , 480 pp. 7.00
N. Chirovsky: <i>The Economic Factor in the Growth of Russia</i> , 178 pp. 3.75
N. Chirovsky: <i>The Ukrainian Economy</i> , 93 pp. 1.50
N. Chirovsky: <i>An Introduction to Russian History</i> , 280 pp. 4.50
L. E. Dobriansky: <i>The Vulnerable Russians</i> , 454 pp. 6.00
I. Mirehuk: <i>Ukraine and its People</i> , 280 pp. 3.00
O. Honcharenk: <i>If war Comes Tomorrow</i> , 63 pp. 1.00
W. Dushnyck: <i>The Ukrainian-Rite Catholic Church at the Ecumenical Council (1962-1965)</i> , 191 pp. 3.00

Замовлення висилати на адресу:

V I S N Y K
P. O. Box 304, Cooper Station
New York, N. Y. 10003

ОРГАНІЗУЙТЕ ПЕРЕДПЛАТУ „ВІСНИКА”! ВИРІВНЮЙТЕ ЗАДОВЖЕННЯ!

ВІЧНИЙ

У СВЯТО ГЕРОЇВ

В українському народі завжди було і є глибоке відчуття нерозривної єдності між померлими, живими і майбутніми поколіннями. Ті, що, вже в могилах, і ті, що живуть, і ті, що ще народяться — всі вони творять одну органічну духову національну спільноту.

Наш національний геній, Тарас Шевченко, передав історичне значення наших могил такими словами:

„На берегах Дніпра, на Київщині та на Полтавщині, ви не пройдете і верстви поля, не прикрашеного високою могилою, а іноді й десятком могил. Що ж говорять допитливому нащадкові оті часті темні могили на берегах Дніпра і оті величезні руїни палаців і замків на берегах Дністра? Вони говорять про рабство та про волю. Бідні, малосилі Волинь і Поділля, вони охороняли тих, що їх розпинали... Моя прекрасна, могутня вільнолюбна Україна туга начиняла своїм вільним та ворожим трупом не злічені величезні могили. Вона своєї слави на поталу не давала, ворога-гнобителя під ноги топтала і вільна, нерозтлінна вмирала. От що означають могили і руїни. Не дурно ж сумні та журліві ваші пісні, задумані земляки мої. Їх склала воля, а співала сумна самотня неволя”.

Між першою і другою світовими війнами на західно-українських землях, в Галичині й на Волині, могили поляглих героїв були святим місцем, до якого відвідувалися прощі. У Зелені свята урочистими походами з корогвами, а де не можна було, то одинцем, стежками й бездоріжжями, виминаючи поліційні застави, поспішали прочани до дорогих могил. Прикрашали їх зеленню і квітами, національними прапорами і тризубом, клали у головах героїв тернові вінці. І коли священик правив панаходу, коли співали „Вічну пам'ять”, поринали в духовий світ, єдналися і безмовно розмовляли з духом тих, що „жертвою впали в нерівнім бою з лю-

бови до свого народу”. А потім співали ім пісню-колисанку „Спіть, хлопці, спіть...”.

А не раз біля могил відвідувались і зудари з поліцією — прочани своєю кров'ю скроплювали могили героїв, захищаючи їх світле ім'я і честь.

Культ предків, культ померлих, культ героїв у нас дуже різний від такого ж культу в інших народів. В інших народів смерть людини збігається з омертвінням природи. Вони йдуть на могили в понуру, непривітну листопадову пору, коли все довкола завмирає. Ми ж ідемо на могили в Зелені Свята, коли природа розвивається-цвіте, коли її могутні сили розгортаються і навівають на людську душу почуття невмирущості духового життя. Ми заквітчуємо могили не чорним кольором смерти, а зеленню, квітами, бо зелений колір є символом відродженого життя природи. Тому не розпач і смуток, а віра у бессмертність, віра в спільноту живих, мертвих і ненароджених поколінь відображені у нас в культі героїв. Бо, як сказав поет, „не плакати нам за тим, що вони, герої, загинули, а радіти, що вони в нас були”.

Ця коротка пригадка про містику могил, про культ героїв, особливо потрібна нам на чужині, бо живемо переважно в такому оточенні, яке не може збагнути сили і віри, що їх нам дають могили героїв, культ наших предків. Це впливає і на нас, а не розуміючи значення культу героїв, культу померлих, втрачаємо ми і наше традиційне джерело духового відродження і надхнення.

Не забуваймо ж і того, що в нашій рідній Україні панує лютий, безбожний ворог. Московські окупанти заборонили не тільки традиційне вшанування українських національних героїв, а й самі могили риють-розривають, збезчещуючи пам'ять поляглих.

Герої іменні й безіменні — це джерело життя нашої нації. На їх ідеалізмі й геройстві виховувалися і виховуються нові покоління. Бо життя героїв — це книга безсмертя, книга ідеалів людини на землі.

Хто вони, ці наші національні герої, і що вірізнило їх та запевнило їм безсмертя?

Насамперед це ті, в серцях яких горіла велика любов до своєї Батьківщини, до свого народу. А це одне з найкращих, найвеличніших і найшляхетніших людських почувань. Як і кожне почування, воно в одної людини більше, сильніше, а в іншої менше, слабше, але рідко трапляються такі безбатченки, в яких зовсім не було б почування любові до своєї батьківщини. А „більшої любові”, — сказав апостол Йоан, — ніхто не має, як той, хто свою душу покладе за друзів своїх”.

Вони мали сильну віру, а віра — великий дар Божий, що збагачує її духовий світ і надає життю глибокий сміс. Віра „зрушує гори” і неможливе робить можливим. Але віра без діл — мертві, тому тільки діла, насичені вірою, стають безсмертними.

Вони були вірні своїм ідеалам, а це основна чеснота лицарства. Це відоме Шевченкове „караюсь, мучусь, але не каюсь”. Це відомий символ вірності Батьківщині, висловлений Іваном Франком:

...Все, що мав
Він віддав для одної ідеї.
І горів, і яснів, і страждав
І трудився для неї.

Вони були витривалими, незламними, а це одна з найцінніших прикмет характеру. „Хто відергить до кінця, — казав Христос, — той спасеться”.

Сергій Єфремов писав у своїй „Історії укра-

“VISNYK” — “THE HERALD”

Published by Organization for Defense of Four Freedoms for Ukraine, Inc.

Monthly except July and August when bimonthly.
Second class postage paid at General Post Office,

New York, N. Y.

Board of Editors

Address: P. O. Box 304, Cooper Station,
New York, N. Y. 10003

їнського письменства”: „Близнути величним учинком, все навколо осяйнувши відразу, не важко тому, хто має на це силу... Але з дня на день тягнути ярмо буденної праці, не бачити ні в минулому, ні в майбутньому нічого, крім низки таких сірих днів — це справжній геройзм, бо все життя зводить в один суцільний подвиг. І не впасти під вагою такого подвигу — то найвищий ступінь, до якого може піднятися людина, бо вимагає це найбільшої людської сили. Непохитну, залізну вдачу, велику силу духу, незламну віру в себе і в своє діло треба мати для цього...”

Замало чогось хотіти, треба ще мати силу волі, щоб його осягнути. Щоб перемогти якусь одну перешкоду, вистачить не раз короткого зусилля. Хвилеве обурення, а навіть розпач дають досить сили, щоб вчинити акт геройзму, але справжню силу характеру, справжній геройзм виявляє тільки той, хто витривало змагається за свої ідеали. І перемагає тільки той, хто витримує до кінця.

Вони були непокірні й войовничі, були завжди готові виступити проти неправди і зла, боротися за правду і справедливість. А це традиційна риса української лицарської духовості княжих, козацьких і найновіших часів, висловлена словами гетьмана І. Мазепи: „Нехай вічна буде слава, що през шаблі маєм права”.

Вони шанували свою особисту й національну гідність. Мали моральну силу піднятися вище від свого оточення і бути прикладом для інших.

А понад усе були великими ідеалістами, бо тільки ідеалізм породжує геройзм. Вони ризикували своїм життям і склали його на жертвовнику Батьківщини не тому, що не цінили свого життя. Навпаки, вони найкраще розуміли ціну життя, бо саме за життя інших, за життя свого народу, свідомо і з радістю приймали смерть. А цінили вони ідейні, духові вартості життя, жили для них, захищали їх і вмерли за них.

Життєздатність нації, як і витривалість поодиноких людей, залежить не тільки від фізичного здоров'я і матеріального добробуту, а перш за все — від духового наставлення і ідеалів.

В час, коли Італія боролася проти чужинецького панування за своє визволення і об'єднан-

ня в соборній державі, відомий італійський ідеолог Мадзіні писав:

„Ідеал благодородний — окрім логічної могутності, він людину робить великою, він блискучий, коли молода душа, вільна від забобонів, сущності і нікчемного страху, стає вічна-віч із майбутнім. Здійснювання ідеалу має бути рішучим і завзятим у найменших подробицях, як у тих хвилинах, що творять епоху. Тільки таким чином осягаємо велич, тільки таким чином здійснююмо святу правду... Людина, що прагне величного, а не скаже „прощавай” міркуванням, розвагам, усім життєвим приємностям і особистому щастю — не осягне нічого...”

Українська нація має свої ідеали, які мусять стати ідеалами кожного українського патріота. І на Святах Героїв черпаймо саме наснагу, віру, витривалість і надіжнення для здійснення таких ідеалів, що за них віддали своє життя найкращі сини й дочки України. Хай перед нашими очима постануть тоді когорти наших національних героїв, що віддали своє життя за волю і державність в останні десятиліття: Українські Січові Стрільці, вояки і старшини Наддніпрянської і Галицької армій, Вільне Козацтво, наддніпрянські повстанці, бойовики Української Військової Організації, члени Спілки Визволення України і Спілки Української Молоді, члени Організації Українських Націоналістів, вояки і старшини Української Повстанської Армії, а також Першої Української Національної Дивізії, десятки тисяч українських в'язнів-революціонерів, що згинули в московських концтаборах, тисячі українських національних, церковних, культурних і наукових діячів, що згинули в московських тюрях і на засланні, тисячі інших волелюбних синів і дочок українського народу, що й гепер своєю кров'ю зрошуєть рідну українську землю.

А на їх чолі яскравим світлом, негаснучим вогнем горять імена тих, що стали символом сучасної української визвольної боротьби: Симон Петлюра, Євген Коновалець, Роман Шухевич і Степан Бандера.

Збудуймо ж їм вічний, тривалий, пам'ятник: Українську Самостійну Соборну Державу, за яку вони склали своє життя.

Володимир Гаврилюк

ЛАВР ЗЕЛЕНИХ СВЯТ

Хрести, хрести, хрести... Який величний настрій!
А павукти весна, вітри, поля хвильєті.
Невже таки стишівесь, ущухнув збройний брязк
Над цим бойовиськом поснулих людських рас?

Пройшла жахна інсценізація балетна
І ось колиштесь потужна риза житиа.
А колосиста пісня і мідяній дзвін
Із терену на терен котяться без змін.

Вічна суворість творить зміст твій іспування.
Ці жертви — косовиці й збройного змагання...
І зерно черпає на соняшну муку
Снагу з клітин твоїх — мертвий войовник.

Бої триватимуть, будуть горіти квіти, квіти,
І про героїв гомонітимуть геройства міти.
Не виснажиться кров, що клекотить в зближеннях,
У скініях святинь, на вітарях держав.

Так вічно діючі передаються гасла.
Над черепами постає держава власна.
Гримлять побіду барабан, сурма, літавр,
Меч розсікає землю, щоб заквітнув лавр.

1951.

ВІШАНУВАЛИ ПАМ'ЯТЬ ТАРАСА ЧУПРИНКИ

У Ньюарку 16 березня ц. р. в дев'ятнадцяту річницю смерти сл. п. генерал-хорунжого Тараса Чупринки вішанували його пам'ять організації Визвольного Фронту Сумівським Апелем в залі Українського Народного Дому.

Апель попередила панахида, яку відслужив о д-р Михайло Гринчинин. Під час панахиди прaporоносці комбатантських організацій, СУМА, Пласту та ООЧСУ держали стійку. Апель підготовила Булава Юного СУМА „Чигирина” під проводом Людвіка Мигала.

У першій його частині 80 юнаків і юнаків виструнчилися перед погруддям сл. п. генерала Чупринки, що стояло на п'єдесталі, прикрашеному червоно-чорними кольорами. Бунчужна Олена Тилко звітувала про стан Відділу. Зворушливим був символічний звіт булавного: „Пане Генерале! В дев'ятнадцяту річницю Вашого останнього бою зголосую, що Відділ Юного СУМА „Чигирина” вірний Вашим заповітам і готовий на наказ”.

Денний наказ прочитала булавний писар Дарка Краївський. Звернення Воюючої України до української молоді за кордоном прочитала Оксана Ференц. Юначки відспівали „Гей у лузі червона калина”. Промову про 22-ге Січня і 1-ше Листопада виголосив Мих. Козюпа.

Після декламації вірша О. Ольжича „Двадцять літ кривавилася земля” відбулась збірна рецитація „Зродилися ми великої години”. Апель закінчено відспіванням „Не пора”. Мистецьку частину цієї юнацької імпрези підготувала дружинниця Оксана Ференц.

B. P.

ІСТОРИЧНИЙ ЧИН НАЦІЇ

Шлях історичного ставання й прямування нації до волі визначають дороговкази. Вони, немов палаючі вогні в темряві, освітлюють напрямні, що ведуть народ до завітної мети і мобілізують його сили до боротьби і перемоги.

Дороговказом і орієнтиром українського народу в його новішій історії став 22-ий січень 1918-19 рр. У цій даті український народ бачить узмістовлення свого національно-державного ідеалу. За свій ідеал завжди наново повставатиме наш народ, піднімаючи безстрашно зброю на ворогів під проводом когорті своїх незламних синів.

Без сумніву і в майбутньому боротьба проходить під проводом свідомого своєї мети ідеологічно і політично монолітного проводу. Бо лише під таким проводом може довершитись національно-визвольна революція нації. Гігантна боротьба України з Московією, Києва з Москвою цього вимагає. Тому й питання проводу у цій боротьбі займає перше місце. Соборна, всенационально-революційна організація поведе народ на вирішальний, переможний бій Києва проти Москви...

За дороговказ 22 січня 1918-19 рр. Україна боролася. Умови були більше як сприятливі, але недоставало політично-революційної визвольної організації, що очолила б боротьбу нації і була свідома своїх цілей і шляхів визволення.

Які ж без порівняння були важчі умови 1941 року для повстання нації! Імперії тоді не розліталися, а були на верхах своїх сил. Проте, дороговказ категорично, цілеспрямовано й безкомпромісово було виявлено 30 червня 1941 року. І виявлено проти обох великих потуг, що прагнули мати свої колонії на українській землі. Але тоді існувала й діяла політична організація революційно-визвольної боротьби нації, що боротьбу унапрямлювала і нею проводила.

Революційна армія нації — Українська Повстанська Армія повстала з почину політичної організації революції — Організації Українських Націоналістів. Жадні повстанські отама-

ни без політичного, державнотворчого цілеспрямування боротьби, новітні зелені та махні не могли, не поставили й не повели збройної протиокупантської боротьби народу широким, всенароднім фронтом. Тільки УПА під командуванням ген. Романа Шухевича-Чупринки, заступника міністра оборони Українського Державного Правління 1941 року, пізнішого голови Проводу ОУН і голови Генерального Секретаріату УГВР, при політично унапрямлюючій і організуючій ролі ОУН, була цією мілітарнополітичною і революційно-національною силою, яка на опанованих нею теренах України і потенційно в усій Україні творила політичну дійсність нації.

УПА заперечувала тотально обидві ворожі сили в Україні і не пристосовувала себе за ніяких умов до жадної з них, її „співіснування” з Німеччиною і Росією було на полі бою, де грали скоростріли і падали наші та окупантські воїни.

Саме дороговказ 30 червня 1941 року проголосив нації і світові — за що і проти кого!..

Акт 30 червня 1941 року стимулювала ОУН, він же дав їй силу і престиж серед нації, бо це був чин нації, волю якої віддзеркалювала ОУН, її провідний кадр, що мав відвагу в імені нації і для нації прийняти на себе рішення і риск. І немає значення, хто поіменно стояв за цим Актом. За ним стояла і його здійснювала нація.

Коли у захист Акту 30 червня 1941 року ми не були спроможні поставити танків, гармат і бомбовозів, відповідно сильної армії, бо так склалися умови, — ми вирішили танкам, бомбовозам і гарматам окупантів протиставити вірність ідеї суверенітету нації, гідність і гордість великої духом нації, незламність нашого характеру, чистоту нашого серця, нашу безстрашність особисто захищати проголошене діло, за ніяких умов цього не заперечити, не відкликати, видержати до кінця. Як голова Державного Правління я вирішив не втікати, не залишати

З книжки Я. Стецька: 30 червня 1941 — проголошення відновлення державності України. Канада, 1967.

відповідальнosti на інших, але станути до співзмагу — ідейної і моральної сили, якою ми диспонували, з фізичною силою, що нею диспонували німці. Як же багато легшою була б відповідальність, якщо б перед головою держави, як це є в нормальніх умовах, маршували полки власного війська, коли б були до диспозиції радіостанції, преса, усі модерні засоби владіння, а не було постійної небезпеки ув'язнення і непосильного намагання створити якнайбільше доконаних фактів. А робилося це, щоб з уваги на недостатність збройних сил і засобів цими доконаними фактами доказати хай і коротке, але фактичне існування української держави і її влади на українській землі, з волі українського народу. Коли один-єдиний раз переходила, співаючи український національний гімн, частина Дружин Українських Націоналістів перед будинком Державного Правління, то це був символічний і наявний доказ, що ця формація служить власному Урядові — власній Державі, хоч її проти нового окупанта з погляду політичної і мілітарної доцільності в той час, за тих умов було ще неможливо збройно противиставити новому окупантові.

Три класичні складники держави — територія, населення, власна влада, хоч короткий час, були реальною дійсністю. І, нарешті, якщо б миуважали політично доцільним у той час, то безумовно Дружини Українських Націоналістів під командуванням тоді сотника Романа Шухевича і майора Побігущого-Рена були б збройно становили в захист Акту 30 червня 1941 року і відновленої української державності, а зокрема готові в околицях Львова і Золочева повстанці ОУН під командуванням одчайдушного Євгена Легенді^{*)} були б тим радше виступили збройно до бою проти німців. Але україн-

^{*)} Євген Легенда і Іван Клімів-Легенда — одна особа.

Ми боремося проти московського большевизму в усіх його проявах, на всіх ділянках. Наша боротьба революційна, безкомпромісова, тобто ми заперечуємо, відкидаємо і поборюємо все більшевицьке по суті, що він приніс і накинув українському народові, відкидаємо принципово, повністю. Дошукуватись, відрізняти в більшевицькій системі позитиви — невірно і з погляду революційної стратегії шкідливо.

С. БАНДЕРА

Ліна Костенко

ЖИВИЦЯ

Мокряччи. Осінь. Млистє мрево,
Під лісом скирта — як примоклій лен.
Прийшли чужинці, скривдили дерева,
Зробили шибеницю із дерев.

Вона стояла на базарній площі,
Ридма ридали сиві матері.
Вони стояли на базарній площі,
На перехресті болю і вітру.
А коли хлопців привезли й повісили, —
Не зашморгом, не смертью, не плачем, —
Вона їм нахла партізанським лісом,
Живицею,

корою

і дощем.

ська національна рація цього тоді не вимагала. Ми мали ширші, далекосяжні пляни. Вони стали дійсністю, коли заправлені в боях вояки Шухевича співтворили Українську Повстанську Армію і збройно продовжували дещо пізніше політично розпочату 30 червня 1941 року двофронтову війну України — проти Німеччини і Росії.

Розваживши всебічно ситуацію, голова Правління мусів залишитися на своєму пості відкрито і явно, взяти на себе всю відповідальність, дати себе ув'язнити і прийняти всі консеквенції, постоявши до кінця і послідовно в захист ідеї відновлення української державності, потоптаної німцями. Миуважали, що вистачить — за тодішніх умов — многогранної акції іншого типу, — хвилево — незбройного характеру, яку ОУН і український народ розгортали після ув'язнення голови Уряду. Щойно згодом, після необхідної політичної підготови, прийшла двофронтова збройна боротьба — УПА...

Для кожного українського патріота, не тільки націоналіста-революціонера — було ясним, що в такий час щось мусить велике статися. Інтелектуальне усвідомлення моменту і неповторної нагоди завжди залишається за тими, хто має інтуїцію її політичний інстинкт вибрати хвилину, якої завтра уже може не бути. Це не є важне, чи це гурт людей, чи одна людина приймає у цей момент рішення не раз проти опінії більшості. У такий час легше було одному, як багатьом, рішати про пригожість і неповторність хвилини.

ВЕЛИКИЙ ЗБІР ОУН ЗОБОВ'ЯЗУЄ

Крайові автори про російських загарбників

IV Великий Збір ОУН авторитетно визначив ідейно-політичні позиції Українського Революційно-Визвольного Руху, і схвалені на цьому Зборі постанови зобов'язують цілу ОУН, усіх її членів без виїмку.

По суті ці постанови з продовжуванням, уточнюванням, доповнюванням, поглиблюванням — удосконалюванням попередніх позицій Організації, яка стоять у боротьбі і є у все зростаючій динамічній дії.

Основні принципи і постанови IV Великого Збору ОУН відповідають ідейно-політичним позиціям Воюючої України, як про це легко пересвідчитися, конфірмуєчи їх.

Сучасна фаза боротьби є в органічному поєднанні з усіма етапами світлого минулого ОУН, усіх періодів її дії.

При інколи мінливому формулюванні деяких її положень, зумовленому чи то чотирифронтовою боротьбою, чи збройною повстанчою війною проти двох найбільш варварських імперіалістичних тоталітаризмів — завжди зберігалась їх основна суть — суверенітет української революційно-визвольної політики й її незмінна мета — відновлення Суверенної Соборної Української Держави — шляхом національної революції, власними силами.

Нація як метове визначення нашої боротьби завжди опромінювала кожну дію ОУН усіх часів і за всяких умов.

Революційна ОУН виросла в боротьбі і з боротьби в Україні, і в тому її сила. Вона — це нерозривна єдність і всі етапи її розвитку творять єдине суцільне!

В питанні нашого відношення до Росії і до т. зв. УССР відомий крайовий автор П. Полтава писав в одній із своїх публікацій в Україні („Концепція Самостійної України...”, передрук в техн. звіні „За волю України”, Україна 1951), що зasadничою передумовою самостійності української нації є відділення від Росії. Тому для нього формула „самостійної УССР” являлася протирічністю в собі, бо за умов будь-якої пов'язаності з Росією не може існувати суверенність рішень української нації. Він продовжував: „Большевики хотіть задоволити самостійницькі прагнення народів шляхом творення лише формально незалежних держав. Але народи добре відрізняють стан формальний, фіктивний від фактичного. Вони прагнуть фактичної незалежності. Про це свідчить протибольшевицька боротьба неросійських народів, поневолених в ССР, проти большевицької Росії, як теж взагалі тих народів, які опинилися в сфері впливів большевицької Москви. Ці народи об'єдналися сьогодні в Антибольшевицькому Вльоці Народів (АВН). Всі вони змагають до повалення ССР і до побудови на його руїнах самостійних національних держав”.

Для П. Полтави т. зв. УССР — це колонія Росії, а ніяка українська держава. Як далеко віддалені його

позиції від становища еміграційних капітулянтів, які в УССР вбачають „нашу державу”!

А крайовий автор — Всеволод Рамзенко у своїй праці п. н. „Чому ми за Самостійну Соборну Українську Державу”, 1951 р., випущений з друкарні ім. полк. Сидора-Шелеста, в розділі „УССД — геть від Москви” пише: „Наша держава відд'яже нас передусім від нашого найнебезпечнішого для нас сусіда — від російського народу. Росіяни хотіть і навіть силою змушують нас, щоб ми жили з ними в одній, в їхній хаті-державі. Вони хотіть мати нас завжди в своїх руках, щоб якнайбільше використовувати, щоб нас скоріше доконати, викінчiti, вигубити... Росіянам вдалося використати колись нашу слабість і замкнути нас, український народ, у російській державі. А тепер їм ніяк не хочеться, щоб ми відірвалися... Та жити з російським народом в одній державі небезпечно, просто смертельна загроза... Як український народ збудує собі власну державу, тим самим він відірветься раз на все від цього нещасного сусіда. Збудувавши свою державу, український народ позбудеться всіх страхіть, які терпить він через російський народ” (стор. 14-15).

Інший підпільний публіцист у цій самій справі формулює децо інакше цю правильну політичну позицію, даючи практичні вказівки, як демобілізувати російський народ і т. д.

Самі большевики на чолі з Леніним ввели — при всій своїй клясовій забріханій ідеології — термін поневолюючі і поневолені нації.

Та обставина, що ми визнаємо право російського народу на його незалежну державу в його етнічних кордонах, не означає, що москалі не є нашими ворогами. Ми стоїмо сьогодні в тотальній війні з московським народом не тому, що він московський, а тому, що він поневолює український народ. Ми не мали б претенсій до московського народу, якщо б він не був загарбником нашої землі. Ніхто не проповідує боротьби проти якогось народу без причини, наприклад, тому, що він носить таку чи іншу назву, має ті чи інші звичаї, але тому, що він є агресором, напасником на чужі землі. А таким напасником є російський народ, як це стверджують крайовий націоналістичний автор Рамзенко і сьогоднішні крайові автори т. зв. захалявної літератури, твори яких проникли нелегально за кордон.

Є шкідливо і безпідставно в українській дійсності говорити про існування серед українців будь-якого шовінізму чи намагання винищувати російський народ, бо це — неправда. Ми є винищувані і ми є предметом народовбивства збоку російського шовінізму, як це стократ доказують теж сучасні крайові, автори, в тому числі й автори т. зв. захалявної літератури.

Генерально: ніколи поневолений народ, який терпить уярмлення, не може стояти під закидом зоологічної ненависті і прагнення геноциду, бо якраз він є предметом цього геноциду. Москалі винищують українців, а не навпаки. І тепер ідеться нам про визнання права

на незалежну державу в етнічних кордонах не російського народу, але українського, бо є поневоленим український, а не російський народ.

Пропагандивні публікації в Україні чи теж з чужини передаді в Україну чи за залізну заслону взагалі були інколи скеровані до російських народних мас, тому вони мусіли носити інший характер від писань до українського народу, або це були інструктивні матеріали для нашого активу в його акції демобілізації ворога і т. п.

Теж публікації АБН мали і мають у різні часи, при різних нагодах різні формулювання у залежності від об'єкту звернення чи усвідомлення його чужоноціональними членами суті ворога, якщо йдеться про партнерів в АБН, які інколи лише через роки починали розуміти, хто є ворог. І так, наприклад, щойно останні події остаточно вилікували чехів від русофільських настроїв. А в засновку АБН мав завжди незмінні основні принципи, які лише з часом глибинно засвоювали собі його члени. В окресленні „антибільшевицький” включені два поняття, два явища. Во більшевізм є синтезою і російського імперіалізму і комунізму! Звідси і назва — АБН. Антибільшевицький, а не антикомуністичний блок народів!

Неправильно з окремих тактичних позицій деяких крайових авторів робити принципові позиції і намагатися інтерпретувати їх як оборонців російського народу, якими вони насправді не були. Вистачас прочитати хоч би останні публікації з України „Інтернаціоналізм чи русифікація” або „Лихо з розуму”, щоб побачити, як кіплять собі з українства не якіс російські абстрактні імперіалісти, але російські маси, російське міщанство (як ці автори пишуть) в Україні! Для них уже й українська мова „бандерівська”, а не одна росіянка глузує собі з наших матерів і сестер в Україні, бо вони розмовляють мовою „хахлів”.

Бог, а не праматерія

Кожну заяву, публікацію, статтю того чи іншого націоналістичного крайового автора треба завжди розуміти на тлі того часу, враховуючи цілі, середовище, якість його, цілеспрямованість, щоб в черговому етапі вже дати незавуальовану правду. Теж треба при оцінці матеріалів брати до уваги тактичні моменти, що ними керувалися ті чи інші автори.

„Безклясое суспільство” чи „безклясі народи” розумілося прямо: „без кляси визискувачів” і „без кляси визискуваних”. Очевидно, націоналістичний соціально-економічний порядок змагає до того, щоб один член нації не визискував іншого.

Натомість, якщо розуміти клясу, як верству, що продукує однакового роду товари, в якій є, як візьмемо — для прикладу — клясу хліборобів, і заможніші і менше заможні селяни, але без поміщицтва — і без руїної „управніловки”, то тут може бути тільки один націоналістичний погляд. „Управнілівка” була б запереченням ієрархічності побудови суспільства, його зрізничкованості, істотних елементів природи людини —

і інших відомих правд життя. Така „безклясівість” — це комунізм, що його націоналізм поборює!

Якщо йдеться про зв'язування ОУН з якимсь філософським напрямком, то справа стоїть у такій площині: чи ОУН уважає, що працічною буття є Бог-Абсолют у його християнському визначенні чи праматерія. IV Великий Збір це питання дуже точно визначив: „Світоглядовою засадою в ідеології українського націоналізму є істина, що першопричиною всього буття є дух, а не матерія. Рушієм людського життя, укладу суспільства, суспільних та політичних процесів є людина, а не виробничі відносини. Відкинувшись тезу діялектичного матеріалізму про те, що основою буття є матерія, український націоналізм визнає, що працічною всього буття є Абсолют-Бог у його християнському розумінні”. (V. 4).

В УПА існували наявні релігійні практики. Глибоко релігійними були і Головний Командир УПА Роман Шухевич-Чупринка, і Степан Бандера, голова Проводу ОУН, і Осип Дяків-Горновий, член Проводу ОУН. ОУН стоїть на світоглядових християнських позиціях. З концепції Абсолюта-Бога у християнському його розумінні випливають всі дальші послідовності — і ідеалістичного світосприймання, і заперечення діялектичного матеріалізму, і т. п.

І якраз крайовий автор ОУН У. Кужіль дав з наукової точки зору розгорощуючу критику діялектичного матеріалізму, доказавши ненауковість і фальшивість його тез. Його праця була видана нами теж англійською мовою. Позиції крайового автора У. Кужіля з-перед понад 20 років підтверджують сьогодні молоді інтелектуальні автори Естонії у своєму протестаційному листі проти переслідувань. Вони м. ін. пишуть: „Політичні зрушення ХХ сторіччя привели до послаблення у нашому суспільстві християнства, до знищення моральних вартостей суспільства. Нова матеріялістична ідеологія не заступила цих загублених цінностей... Створилася своєрідна порожнеча”. Ствердженні у відкритому листі молодих естонських письменників і науковців вказують на універсальну правильність позицій, які захищає революційна ОУН на IV Великому Зборі. Нам усім повинно бути ясно, що байдуже ставитись до суттєвих проблем буття не можна! Ні один крайовий автор не намагався накинути ОУН світоглядових матеріалістичних основ. Погляд, що боротьба між філософським ідеалізмом і матеріалізмом в науці ще не вирішена до сьогодні, базується на помилкових премісах. Теж недостатня філософічна підготовка і різні тактичні намагання притягнути до боротьби різноманітні елементи спричинилися до такого індиферентного ствердження. Але на практиці це було зовсім інакше, бо автор такого писання був глибинно вірюючий та практикуючий християнин і боровся на ділі за християнську Україну. Тому і ці теоретичні спекулятивні міркування залишалися і такими індивідуальними міркуваннями деяких авторів, які не мали глибших підстав, тобто студій стислої філософії. Для людей із зброєю у руках, в боротьбі не легко знайти відповідну літературу і ще до того в тоталітарній підро-

сійській дійсності. І не їх вина у тому! Чи першопричиною буття є дух чи матерія, Бог чи праматерія — це вирішено вже давно.

Християнство дало нам остаточну розв'язку пропричини буття. Бог створив світ, навчав Христос, і в це ми віримо, у це вірить ввесь український народ, і не тільки він. Усі великі релігії світу дають в принципі ту саму відповідь на пропричину буття.

За християнську Україну боролися і гинули бійці ОУН-УПА, за неї боровся й загинув геройською смертю сл. пам. О. Горновий.

Сила ОУН в ідейності й геройстві її борців

Вони боролися і падали в боях за її національний суверенітет, за права людини, за соціальну справедливість, за перемогу української правди на українській землі, за прогнання всяких окупантів — російських, німецьких і всіх, хто зазіхав на наші землі.

ОУН була і є завжди міцною завдяки геройському характерові, самопожертві, безкрайній відданості справі України її борців, завдяки самопосвяті не на словах, а чинами! І Полтава, і Горновий, і Рамзенко, і Кужель, і Позичанюк, і Воеслав, і Волош-Василенко, і Палідович, і Орлик, і Дума, і многі інші — це нерозривна частина героїчної епопеї ОУН-УПА. На їх могилах виростало нове покоління, що на вітвірі Батьківщини їх жертвою страждало і геройзмом боротьби захоплювалося. Батьківщина є там, де є могили. Вони розкинуті по всій Україні, у них спочивають наші Герої. Ніколи досі ні один український патріот не знецінів їх пам'яті. Їх пам'ять для всіх українців-патріотів свята!

З грандіозної епопеї ОУН-УПА виросло всенародне повстання 1943-1953 років, виростали повстання і страйки в концтаборах 1953-1959 рр., виник сучасний період всенаціональної боротьби, очоленої молодим поколінням.

ОУН сьогодні — в найновішій фазі своєї організуючої націю дії. Сучасне молоде покоління і сучасний кадр ОУН в Україні зглиблює з небувалою досі інтенсивністю суть української духовості, нав'язує до наших світлих традицій, стає фронтом проти всього, що російське, відкрито і на кожному кроці. Це зударяється в живому житті два протиставні світи: російський і український.

Підґрунтя для сучасного бою підготовили і створили попередні етапи боротьби, без яких сучасне не було б таким, яким воно являється перед нашими очима.

IV Великий Збір ОУН накреслює перспективи і визначає напрямні боротьби, яка проходить в Україні на підложці, створеному ОУН-УПА, і надалі керованої революційною ОУН.

ОУН та її актив зобов'язують кожночасні постанови Великих Зборів, а тепер постанови IV Великого Збору. Це є самозрозуміле, що погляди поодиноких авторів — членів ОУН, якщо вони суперечать постановам IV Великого Збору, не зобов'язують членства ОУН. І в цьому немає нічого нового. ОУН уточнювала і доповнювала свої постанови від першого до чергового

Збору. І це — нормальне явище в Організації, яка росте і яка стоять у постійному бою. Існують же компетентні форуми Організації для того, щоб на них конfrontувати, вирівнювати, корегувати погляди, схвалювати і приймати за зобов'язуючі. В зasadі не існує непомильних авторів, бо творча людина росте в боротьбі, все більше й повніше пізнає правду. Згадати б, що і великий Франко корегував свої погляди, і Симон Петлюра, і інші. Також ті самі автори, які схвалювали постанови III Надзвичайного Великого Збору, декілька років пізніше їх в дечому корегували. Справлювання поглядів деяких авторів зовсім не означає бажання їх знецінювати. Ця обставина, що не всі концепції I, II чи III Великих Зборів ОУН сьогодні підтвердженні черговим Збором, не применшує заслуг авторів постанов тих (I, II, III) Зборів, в яких деякі теж сьогодні займають провідні місця в Організації і співформулювали постанови IV ВЗ ОУН.

Проте ж, основні ідеї ОУН від початку її створення по сьогодні залишаються незмінні. Мета, задля якої УВО-ОУН були створені, і революційний шлях, що ним вона йде — для всіх ясні!

І нарешті: треба вміти відрізняти правильність чи неправильність теоретичних міркувань відносних авторів від геройства і самопосвяти. Сл. пам. О. Горновий згинув як герой, але це не означає, що всі індивідуальні погляди сл. пам. О. Горнового чи будь-якого іншого автора в Україні чи на чужині зобов'язують ОУН. Їх утожнювати з т. зв. країзовими позиціями і з обов'язковістю приймати їх догматично і безkritично — неправильно. Постанови Великих Зборів зобов'язують ОУН, а не погляди окремих авторів, незалежно від того, чи вони є на чужині чи в Україні, чи вони дуже визначні, чи менше визначні. І найвизначніші автори можуть помилитися. І це зовсім не знецінює краївого публіциста, ані його жертви не применшує, коли в світлі постанов найвищого форуму Організації, тобто Великого Збору ОУН, деякі його погляди потребують уточнень чи змін.

Під терміном „країові позиції“ слід розуміти не окремі погляди поодиноких авторів, але постанови Великого Збору, що є позиціями всієї ОУН, тобто країової та її закордонної частини і є обов'язковими для всього членства.

Життя-боротьба йде вперед, приходять нові часи, визріває на творчості попередників нове, дальнє, адекватне новому і по-новому. Нове покоління в Україні відгребує приховані чи призабуті старі величні традиції. Це молоде покоління стає в захист рідних традицій, яких учора воно не знало, бо ворог нищив або прикривав, зокрема, самобутні світлі традиції України. Воно творить на підставі них своє, по-своєму у поєднанні з великим нашим минулім — князівським, козацьким, часів УПА-ОУН попередніх періодів, щоб у цій фазі своєї дії ОУН ще могутніше, як досі, охопила всі прошарки народу, а в авангарді його — молодь!

При всіх наших міркуваннях не забуваймо, що всюди чигас ворог!

Необхідно с спокійна аналіза і призадуми над на-

Д-р Михайло Кушнір

БОЛЬШЕВИЦЬКА ФІЛОСОФІЯ

2. Теорія пізнання.

„У марксистській філософії немає окремої науки гносеології; матеріалістична діялектика, яка викриває найзагальніші закони розвитку природи, суспільства і мислення, дає єдину наукову теорію пізнання” (Філософський Словарик — під редакцією М. М. Розенталя і П. Ф. Юдина — Москва 1963 — С 100).

Георгій Плеханов (1856-1918), який відділяв гносеологію від діялектики, був за це затаврований. Не зважаючи на це буде корисно виділити з тієї матеріалістичної діялектики і з інших большевицьких теорій — тези, що стосуються теоріопізнавчих проблем. Така селекція з легкістю виявить, що большевицька філософія голосить п'ять тез з нашої ділянки: реалізм, догматизм, емпіризм, спієнтизм і — неясно зарисований, але безсумнівний — прагматизм.

1. Большевицька теорія пізнання гостро реалістична. Сама проблема реалізму й ідеалізму поставлена в ній так:

„Найважливішою проблемою всієї філософії, — пише Енгельс, — є проблема стосунку думки до буття, духа до матерії. Філософи поділялися на два великих табори, залежно від того, як вони відповідали на це запитання. Філософи, які признавали духові першінство в стосунку до природи... творили ідеалістичний табір. Інші, які твердили, що першінство має природа... належали до різних матеріалістичних шкіл”. (106).

Йдеться тут про помішання двох різних проблем: проблеми стосунку духа до матерії (психічного) і проблеми стосунку кожного нашого кроку в цей важкий час безперервного наступу на нас збоку московських ворожих сил. ОУН — найнебезпечніша для Москви сила в Україні і на чужині. Пам'ятаймо про це і про ті вартості ідеї, завдяки яким ОУН є міцною.

ОУН вступила в черговий етап своєї дії-боротьби на базі постанов IV ВЗ ОУН. З цих позицій ведеться революційно-визвольна боротьба ОУН в Україні. Ці ідейно-політичні засади є важливим кроком вперед, і їх мають дотримуватись члени ОУН без огляду на їх евентуальні окремі погляди в окремих питаннях.

хо-фізіологічної) і проблеми стосунку підмету до предмету (теоріопізнавчої) — помішання, яке повторюється майже завжди, скільки разів большевики доторкуються теорії пізнання. Але становище до теоріопізнавчої проблеми, не зважаючи на все, недвозначне: „В істоті теорії пізнання діялектичного матеріалізму лежить визнання зовнішнього світу і його відбиття (отраження) в голові людини”. (Ленін: „Матеріалізм і емпіріокритицизм” — С 483).

„Матеріалізм приймає загально, що реальне предметне буття (матерія) є незалежне від свідомості, від вражень, від досвіду... Свідомість є тільки віддзеркаленням буття, і то найвище віддзеркаленням приблизно точним” (107).

„Матерія є тим, що, діючи на наші чуттєві органи, спричинює враження... Матеріял, природа, буття, фізичне існування є першим даним, дух, свідомість, враження, психічне буття — другим даним” (107).

Маємо тут три різні, взаємопов’язані тези: (1) реальне буття, утворене з матерією, є незалежне від пізнаючого підмету; (2) самий зміст пізнання є залежний від цього реального буття; (3) врешті текст прецизує згрубша механізм пізнання, вияснюючи, що матерія, отже реальне буття, спричинює пізнання. Це — становище крайнього реалізму.

Ані в тексті, який ми вибрали за підставу, ані в більших філософічних працях большевиків не знаходимо ніде спрекізування реалізму способом, прийнятим сучасними європейськими реалістами. Большевики відтинаються навіть дуже гостро від критичного реалізму, про який прямо говорять, що він є „назвою не один раз уживаною філософами ідеалістами, що намагаються затушкувати свій ідеалізм”. (С 220). Коли вільно судити на основі певних висказів, що постійно повторюються у большевицьких авторів, пізнання належить, згідно з їх поглядом, розуміти як рід „відбивання” позапідметної дійсності в підметі. І дійсно, існує в большевицькій філософії спеціяльна назва „теорія відбивання” (отраження), що заступає „буржуазний” термін „теорія пізнання”. Згідно з тією те-

орією „людські враження і поняття є копіями, відзеркаленнями речей і процесів, що відбиваються у предметному світі” (С 452). Є це становище подібне до того, яке зустрічаємо в ста-рогорецькій філософічній літературі: підмет відіграє, згідно з ним, аналогічну ролю воску чи іншої маси, на якій предмет витискає свій не-конечно докладний, але в зasadі вірний слід. Отже, роля підмету є понята пасивно.

Таким чином маємо до діла з реалізмом, який в європейській філософії зветься „наївний”. І дійсно, большевики виступають проти „ідеалістів” в обороні наївного реалізму. На їх думку, це погляд на світ притаманний кожній людині, а коли вони йому противляться, то тільки тому, що „наївний реаліст може бути легко збитий з пантелеїку ідеалізмом”. Різниця між наївним і діялектичним реалізмом має полягати в тому, що цей останній „спирається на глибокій науковій підставі” (С 305 — вид. 1955).

2. Большевицька філософія голосить крайній дорматизм, зв'язаний з раціоналізмом, в тому значенні, що наше пізнання є певне, і не-має у світі нічого засадничо непізнавального.

„Філософічний марксистський матеріалізм виходить із залеження, що світ і його закони є досконало пізнавальні, що наше пізнання законів природи, спроважене практикою, є влучним пізнанням, що має вартість предметної правди; що в світі немає непізнавальних речей, але речі тільки ще незнані, які будуть відкриті і пізнані завдяки науці і практиці” (108).

Аналізуючи цей текст, легко ствердити, що й тут ідеться про дві різні, хоча покревні тези. Отже, маємо найперше твердження, що світ є досконало пізнавальний, себто що немає в ньому нічого, що мало б природу, яка скривається перед нашим пізнанням. Це теза крайнього раціоналізму, для якого іраціональні чинники в дійсності не існують. Опісля виступає теза, згідно з якою наше пізнання законів природи „має вартість предметних правд”, себто є не підметним помислом, але певним судом. Ця друга теза відома під назвою „дорматизму”.

Щоправда, большевики застерігаються проти дорматизму, цитуючи слова Маркса й Енгельса: „Наша наука не є догмою, але є напрямом для дій”, і суворо тверують статичне ро-

зуміння марксизму, який має бути „творчим марксизмом, що безупинно збагачує теорію новими даними” (С 126 — вид. 1955).

Але ці словні застереження не змінюють факту, що діялектичний матеріалізм є „незмінною частиною системи” (С 461 — вид. 1955), і „наше пізнання законів природи... має вартість предметних правд” (108). Ще більше, ніж у тих категоричних текстах, большевицький дорматизм проявляється в усій поставі його визнавців супроти прихильників інших поглядів, яких вони постійно трактують як представників фальшивих і маловажливих теорій.

А втім, дорматизм большевицької теорії пізнання потверджується майже на кожній сторінці філософічних і соціологічних писань її прихильників. І так, кожний читач мусить звернути увагу на пошану, з якою большевики висказують слово „наука”, і енергію, з якою протиставляють науку релігії і т. п. Коли мова йде про окремі наукові тези, большевики часто підкреслюють, що ті тези є певні. Так, наприклад, система Коперніка не є тільки гіпотезою, але була доказана Леверр'є (108), а твердження соціології, що формулюють закони розвитку суспільств, є „певними даними” і „мають характер предметних правд” (109). Звідси в політиці не належить спиратися ні на чому іншому поза науковою, що має певний і безсумнівний характер (110). Йдеться також, як видається, про виключення послуговування якиминебудь іраціональними чинниками. Большевики дуже гострими словами тверують „фідеїзм” Богданова й інших прихильників Маха, які хотіли б відмовити науці можливості пізнання напевно підметної правди (С 51, 263, 259 — вид. 1963). Ленін виразно розтягає дорматизм на закони природничих наук, приписуючи їм згадану вже „вартість об'єктивних правд” (109).

Дорматизм є навіть одною з найхарактеристичніших прикмет большевизму: його визнавці вірять в безоглядну певність своєї матеріалістичної теорії. Всякий сумнів щодо тієї певності стягає на голову спричинника гнів і лайку ортодоксальних большевиків.

3. Большевицька філософія обороняє емпіризм, згідно з яким все наше знання випливає з досвіду. Вона гостро протиставляється априорним доктринам, при чому, однак, визнає допоміжну ролю теорії і абстракції.

Про те, що становище большевицької теорії пізнання мусить бути емпіричне, можна було догадуватися, беручи до уваги характер реалізму гоношеної її прихильниками: бо коли зміст пізнання є, згідно з їх поглядами, родом краплі дійсності, джерелом пізнання може бути логічно тільки контакт із дійсністю, себто досвід.

І справді, хоча у Сталіна бракує достатньо ясних текстів, що стосуються тієї справи, „Філософічний Словник” дає нам чітке зформулювання большевицького емпіризму. Згідно з ним емпіризм ділимо на ідеалістичний (Берклі, Юм, Мах, Богданов, сучасний логічний емпіризм) і матеріалістичний (Бекон, Лок, Гоббс, французькі матеріялісти XVIII стол.). Отож „діялектичний матеріялізм відкидає ідеалістичний емпіризм і визнає правильним становище матеріалістичного емпіризму. Однак... він відкидає крайність емпіризму, який... недоцінює ролі загальних теорій і наукових абстракцій” (С 554 — вид. 1955; С 520 — вид. 1963). Іншими словами: „діялектичний матеріялізм відкидає пізнання, не сприте на чуттєвому досвіді і практиці” (С 114/1955 = 128/1963).

Роля розумового чинника окреслена так: „логічні поняття, себто раціональний елемент у пізнанні є перерібкою чуттєвих даних у думці” (С 378/1955 = С 351/1963).

А коли так, не можна дивуватися великій нехоті большевиків до „незмінних змістів” (С 61/1955 = С 68/1963), „бесмертних зasad”, „вічних ідей” (105) і „засад людського розуму” (111).

Маємо, отже, тут діло з класичним емпіризмом. Варто завважити, що він сполучується — як і належало сподіватися — з неясно зарисованим сенсуалізмом (С 430/1955 = С 402/1963) і з категоричним відкиненням інтуїції, як відрубного джерела пізнання (С 162/1955 = С 172/1963).

Натомість важко виробити собі погляд про становище большевиків до проблеми загальних понять (загальніків — Альгемайнбергіфе). Крайній реалізм, себто погляд, згідно з яким загальні змісті існують поза речами, є категорично відкинений (С 378/1955 = С 351/1963). Усе, що існує, має бути конкретне (108). Згідно з емпіристичним залеженням належало б

сподіватися залеження чисто номіналістично-го; і справді, в „Філософічному Словнику” на-веденено таке речення Енгельса: „... Такі слова, як „матерія” і „рух”, є нічим іншим, як скро-роченнями, в яких ми охоплюємо багато різних чуттєво запримічених речей, згідно з їх загаль-ними властивостями” (Енгельс: Діялектика природи). (С 6/1955).

Звідсіль виникало б, що так звані загальники, вроді матерії і руху, є попросту словами. Ale, з другого боку, в цьому самому Словнику виступають також речення, які свідчать про інше, помірковано реалістичне становище. Так, наприклад, обговорюючи середньовічний номі-налізм, більшевики ставлять йому такий закид: „Номіналізм не зрозумів, що загальні поняття відзеркалюють реальні якості речей, які існу-ють предметно, і що поодинока річ не відділена від загальності, але містить її в собі” (С 333/1955 = С 311/1963).

Зайняті тут становище покривається більш-менш з аристотелівським, яке засновується, як відомо, на твердженні, що загальники існують потенціально в поодиноких предметах. Ale по-міркований аристотелівський реалізм є супереч-ний з номіналізмом — так, що певности щодо погляду большевиків на цю справу немає.

4. Філософія большевизму признається в гос-трій формі до становища есієнтизму. Згідно з нею, метода природничих наук є єдиною, побіч практики, методою правильного пізнання дійсності.

І ця теза ніде не виголошена прямо в наших джерелах, але, не зважаючи на це, становить, як легко виказати, одне з засадничих залежень большевицької теорії пізнання.

А саме ціллю науки є — на думку Леніна — дати вірну малу світу (С 314). Отже, всі яви-ща, що виступають у світі, є, як побачимо, про-явами тієї самої матерії, а природа є тим самим, що її матерія і предметне буття. Отже, наука охоплює своїм предметом цілість дійсності. Ця наука має характер природничий. Одною з під-ставових тез большевизму є твердження, що також суспільні й історичні науки є в засаді науками рівно стислими, як, наприклад, біоло-гія (124). Звідси виникає, що єдиним шляхом правильного пізнання є стосування — побіч технічної практики — методи природничих на-

ук. Щоправда, виступає тут ще діялектичний матеріалізм, але він має відігравати виключно роль координатора вислідів спеціальних наук, які без нього не могли б дати монолітної візії світу. Так, наприклад, ботаніка вчить про рослини, астрономія — про рухи небесних тіл, соціологія — про суспільство, а щойно діялектичний матеріалізм збирає їх висліди в одну цілість (С 114/1955 = С 128/1963).

Отже, роля філософії тут дуже подібна до приписаної їй Контом. Коли, не зважаючи на це, не можна большевицькій теорії надати назви позитивізму, то тому, що метода природничих наук дозволяє, на думку большевиків, відкрити не тільки зв'язок між явищами, але й саму істоту речі: „Істота проявляється. Явище є чимсь, що належить до істоти” (Ленін, Філософські тетради) (С 473/1955 = С 443/1963). Немає навіть системи, яка була б більше затверджувана Леніним, як саме позитивізм: він є „ідеалістичним (!) напрямом новочасної буржуазної філософії” (С 377/1955 = С 350/1963), пізитивісти є „звироднілими балакунами, що вважають себе за філософів”, тоді як їх метода є „підлим буржуазним шарлатанством”. (Ленін: „Матеріалізм и эмпіриокритицизм” — твори т. 14 с. 195 і 208).

Не зважаючи на все — большевицький спієнтизм має, крім загданих, ще й ряд інших прикмет, що уподібнюють його до позитивізму. Так, наприклад, його характеризує повна негація метафізики, яка при кожній нагоді окреслюється як протитенство діялектичного матеріалізму. „Разом із постанням матеріалізму Маркса і Енгельса та з розвитком наукового природознавства, метафізичний погляд на світ зазнав повного заломання” (С 283). Очевидно, метафізику також скваліфіковано як продукт буржуазної думки, як теорію реакційних сил сучасного суспільства.

Дальша прикмета спільнія большевицькому спієнтизму і позитивізму — негативне становище супроти ідеалізму, який є також „буржуазно-реакційною філософією” (С 150/1955 = С 157/1963). Різниця між ідеалізмом і метафізицою засновується, згідно з большевицькою кінцепцією, головно на тому, що метафізика є противенством діялектики, а ідеалізм — матеріалізму. І одне й друге схарактеризоване як

„ненаукова” філософія, як безглуздя і дурниця („нелепость и чепуха”).

Типово позитивістичне є теж вживання при кожній нагоді вислову „науковий”, з виразним додатнім оцінюванням „наукових” методів і досягнень у протиставленні до всяких інших.

Врешті спієнтистичне є становище большевиків супроти релігії. Їх постава в цій справі добре відома і буде пізніше обговорена. Тут на увагу заслуговує тільки факт, що большевики відкидають релігію, між іншим, власне заради спієнтизму, а саме тому, що, мовляв, вона є суперечна з наукою: Сталін навчає, що партія не може бути невтіральною супроти релігії, бо вона „спирається на науці, а релігійні пересуди (забобони) спрямовані проти науки” (С 414/1955).

Отже, не зважаючи на брак тези, фраз про значення філософії і затаврування позитивізму, образ дуже чіткий: філософію большевиків характеризують типові прикмети природничого спієнтизму. Для ілюстрації їх постави в цій ділянці варто навести в цілості цитований Сталіним текст Енгельса, в якому яскраво проявляється віра в можливість вирішення навіть стисло філософічних проблем методами природничих наук. Йдеться про розправу з „річчю самою в собі” Канта.

„Енгельс критикує тезу Канта її інших ідеалістів, для яких світ і „речі самі в собі” мають бути непізнавальні, і обороняє знану матеріалістичну тезу, що наше пізнання є важне. Ось що він пише: „Найбільш вирішальне погноблення тієї сумнівної філософії, як зрештою всіх інших, дає нам практика, а особливо досвід і промисл. Коли можемо доказати, що наше розуміння природного явища є правильне, витворюючи його самі, викликуючи його з його умовин, а особливо спричинюючи, що воно служить нашим цілям, тоді невисловлена „річ сама в собі” Канта є померла і погребана. Хемічні субстанції, витворювані в тілах тварин і рослин, залишаються „речами самими в собі”, доки органічна хемія не забрала витворювати їх, одну по другій... Сонячна система Коперніка була впродовж трьох століть гіпотезою дуже правдоподібною, але все ж таки гіпотезою. Коли, однак, Леверр’є, користуючись даними, що їх дала ця система, не тільки доказав,

що мусить існувати нова плянета, незнана в той час, але також окреслив місце, в якому вона мусить знаходитися в небесному просторі, і коли врешті „Галілей відкрив її, система Коперника була доказана” (108).

Як бачимо, природничих наук, в нашому випадку органічної хемії і астрономії, цілковито вистачає, щоб вирішити проблеми такого типу, яч проблема кантівської „речі самої в собі”. Варто завважити, що большевицький сцінтизм різиться від позитивістичного сприймання дискусії на теми, які Август Конт назвав би „метафізичними” і поминув мовчанкою. Больщевики розправляються з противниками, але, подібно як Конт, бачать єдине джерело пізнання у вислідах природничих наук.

5. Больщевицька філософія має водночас елементи прагматистичної теорії. Щоправда, большевики нібито поборюють прагматизм, називаючи його „реакційним, ідеалістичним напрямом буржуазної філософії, яка відкидає предметність буття” (С 357). Але, не зважаючи на це, прагматизм слушно вважається в Європі й Америці оригінальним твором і невід'ємною частиною большевицької філософії.

Цей прагматизм засновується передусім на твердженні, що практика є конечна для повного пізнання. Згідно з большевицькою гносеологією, існують три ступені пізнання: 1) чуттєві враження, 2) опрацювання цих вражень наукою, 3) практика. Ленін охоплює цю доктрину такими лапідарними реченнями: „Поза нами існують речі. Наші поняття і уявлення є їх образами. Справдження цих образів, що відділює правдиві від фальшивих, ми добуваємо шляхом практики” (Ленін: „Філософские тетради”, 147-148 = С 379/1955 = С 351/1963).

Але цим большевицький прагматизм не вичерpuється. Згідно з історичним матеріалізмом, принаймні суспільні теорії і погляди є функцією матеріальніх умовин життя суспільства і постають залежно від його потреб. Так, наприклад, буржуазна кляса творить ідеалізм для оборони свого стану посідання і аналогічно пролетарська кляса продукує історичний матеріалізм, як зброю проти цієї ж буржуазії. В довгих висновках Сталін намагається переконати читача, що історичний матеріалізм не легкова-

жити ролі ідей, з яких одні гальмують розвиток суспільства, а інші є „ідеями і теоріями передньої сторожі, які служать інтересам передньої сторожі суспільства”..., при чому ці „нові ідеї постають тільки тоді, коли розвиток суспільства ставить перед суспільством нові завдання” (127).

Отже, є ясним, що коли йдеться про суспільні теорії, то в большевиків зобов’язує прагматичне поняття правди: саме правдивими є ті теорії, які відповідають потребам суспільної кляси.

Позірно ми мали б у большевиків певну двоторівість під цим оглядом: в теоретичних науках вони стосують, як ми бачили, більш-менш аристотелівське поняття правди, згідно з яким речення є правдиве, коли відзеркалює предметну дійсність — тоді як в ділянці суспільних теорій речення є понятіє прагматично, як згідність, з потребами кляси.

Але насправді не бракує у большевиків текстів, які вказують, що їх прагматизм розтягається також на теоретичні науки. Ось що читаємо, наприклад, під спеціальним гаслом „Партійність філософії” у „Філософічному Словнику”:

„Діялектичний матеріалізм стоїть на становищі, що всяка філософія, як і всяка наука, є партійним твором, клясовим. Новочасна філософія так само партійна, як партійною вона була дві тисячі років тому (Ленін). За боротьбою поглядів криється всюди боротьба кляс і партій у суспільстві... Філософія і наука появляються всюди в руках тієї чи іншої кляси, як духовна зброя клясової боротьби” (С 358/1955). „Партійність у філософії — найважливіший принцип марксистсько-ленінського світогляду. В клясовому суспільстві філософія, як і вся ідеологія, не можуть бути безпартійні: вони віддзеркалюють інтереси певних кляс і сужать їм” (С 338/1963).

А коли кожна наука і кожна філософія має ті прикмети, то очевидно, що і прагматизм повинен мати у большевиків універсальні прикмети. При цьому треба завважити, що суспільні науки є поняті в большевизмі як природничі науки; коли, отже, прагматичне поняття правди знаходить застосування в суспільних науках, то важко зрозуміти, чому мало б бути

У 50-ЛІТТЯ СОБОРНОСТИ

В. Трембіцький

ТЕРИТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ 1917-1920 РР.

З вибухом першої світової війни, в 1914 році територія українського національного розселення належала двом державам: Російській імперії та Австро-Угорській монархії. Під Росією було в той час 726.656 кв. км. української території із 41.886.000 населення, в тому числі 29.144.000 = 69,5% українців, 5.774.000 = 14,8% росіян, 2.989.000 = 7,1% жидів, 756.000 = 1,7% поляків та ін. Під Австро-Угорщиною було 75.600 кв. км. української території із 6.410.000 населенням, в тому числі 4.742.000 = 73,9% українців, 678.000 = 10,6% поляків, 204.000 = 12,5% жидів.

Обидві частини української території під Росією та Австро-Угорщиною творили простір, який становив 801.656 кв. км., на якому жило 48.206.000 населення, в тому числі 33.886.000 = 70,2% українців, 5.777.000 = 5,9% росіян, 3.793.000 = 7,8% жидів, 1.433.000 = 2,9% поляків та ін.

Територіяльне оформлення України як окре-

мої автономної одиниці відбулося 3 липня 1917 р. в проголошеному Центральною Радою ІІ Універсалі. Проте, петроградський центральний уряд призначав для автономної України лише 5 губерній (Київську, Чернігівську, Волинську, Полтавську та Подільську), що становили територію в 252.900 кв. км. з 19.066.000 населення. З упадком Тимчасового уряду Керенського та з приходом до влади большевиків 7 листопада 1917 р. автономний уряд України не визнав над собою влади Советської Росії.

Згідно з ухвалою УЦРади 16 листопада 1917 р. в межі України включені ще 4 губернії (Харківську, Катеринославську, Херсонську та Таврівську без Кримського півострова) і таким чином її територія збільшилася до 476.900 кв. км. та 31.008.000 населення, в тому числі 22.536.000 українців. В такому територіальному стані Уряд України проклямував 20 листопада 1917 року ІІІ Універсал, в якому Україну проголошено Народною Республікою. В проклямації

інакше в інших науках, наприклад, у фізиці або в біології.

В цій точці постає у большевицькій філософії дуже поважна проблема погодження двох суперечних понять правд, які, як бачимо, виступають у них рівнобіжно: аристотелівського й прагматичного. Цю проблему поставив собі Бухарін, який розв'язує антиномію, признаючи до прагматизму. На закид, що в такому випадку теорії, які панують в буржуазному світі, зарівно правдиві, як ті, які зобов'язують у большевиків, — Бухарін відповідає твердженням, що большевицька правда є ліпша, бо краще відповідає поступовим суспільним чинникам. Але Бухаріна розстріляли як „ворога народу”, і його теорії не можна висувати на рахунок ортодоксального большевизму. Клясичні тексти, що зобов'язують тепер в СССР, не дають жадної відповіді на цю проблему.

В європейській і американській філософічній літературі зустрічаємо твердження, що кому-

ністи, а саме Маркс, Енгельс і Ленін відкрили прагматизм незалежно від творців цього напрямку на Заході, Чарлза Пірса, Віліама Джемса і Фердинанда Шіллера. Але сама прагматична теорія, як усі інші в большевизмі, викладена тільки начерково, без поглиблення і спроби розпутати проблеми.

**

Реаксумуючи, знаходимо в большевицькій теорії пізнання чотири логічно між собою пов'язані тези: реалізм, догматизм, емпіризм і сциентизм. Побіч них появляється — на цьому самому, як побачимо, матеріалістичному підложжі — п'ята теза, з посередніми не пов'язана, яка становить значну трудність у системі: прагматизм у суспільному типі, виголосений без хитання, хоча несприцизованим і деколи неясним способом.

В наступному числі дамо третій розділ викладу большевицьких підставових зasad і тверджень, а саме „Космологію”.

висловлено ще претенсії до Росії та Польщі у відношенні до прикордонних районів: Подоння, Північної Слобожанщини та Холмщини.

22-го січня 1918 р. Центральна Рада проголосила IV Універсал, в якому УНР стала вповні незалежною та суверенною державою.

Українська Республіка сусідувала на заході з Австро-Угорщиною по лінії Галицького Коронного Краю, з Польським Королівством по течії р. Буга і з Румунією по течії р. Дністра.

Північно-західний кордон України сходився тоді з білоруською територією, де творилася самостійна Білоруська Держава (незалежна щойно від 25 березня 1918 р.). На північному сході між р. Десною та р. Доном аж до кордонів Донського Козацького Краю УНР межувала з Советською Росією.

З підписанням мирового договору УНР з Центральними Державами 9 лютня 1918 року установлено державні граници України на західному відтинку між Вигонівським озером на півночі та р. Дністром на півдні, в сумежжі з Австро-Угорщиною, Польським королівством та Литовською Республікою.

В просторі польського розмежування УНР припала стара українська княжа територія Холмщини та Підляшшя, разом 25.000 кв. км. та 1.550.000 населення, в тому числі із 943.000 української людності.

Домагання української мирової делегації приседнати до УНР ще й Галичину, Буковину та Закарпаття були безуспішні. Ця територія залишилася при Австро-Угорській Монархії, однак з умовою (згідно із таємним українсько-австрійським договором з 8 лютня 1918 р.) про створення з Галичини та Буковини до липня 1918 р. Коронного Краю.

2 березня 1918 р. підписала мировий договір із Центральними Державами й Советська Росія, яка зобов'язалася звільнити від своїх військ територію України, укласти мировий договір з українським урядом і встановити з УНР державний кордон.

В пляні Москви було, однак, не замирення, а підготова до нового збройного виступу проти України. Тому українсько-російські переговори не довели до повного замирення. 16 червня 1918 р. підписано в Києві закінчення воєнного стану, а 4 липня того ж року — визнання тим-

часового розмежування між обома державами на базі існуючої демаркаційної лінії, яка від 30 серпня 1918 р. стала границею України з Советською Росією. З Курської та Воронізької областей прилучено до Української Держави 40.400 кв. км. (Білгородщину та західне Подоння із 2.465.000 населення, в тому числі біля 1.450.000 українського населення).

Під час цих переговорів перебувала в Києві також мирова дипломатична місія від Білоруської Народної Республіки. Уряд БНР, хоч не мав юридичного визнання центральних держав, старався захищати свої державні інтереси.

Однаке, згідно з Берестейським договором з 2 березня 1918 р. Центральні Держави визнали юридичні права Росії на майже цілу Білорусь, а окупована німецькими збройними силами білоруська територія на захід від р. Дніпра мала бути передана російській адміністрації.

У листопаді 1918 р., коли німецькі війська готувалися до евакуації Білорусі, її уряд просив Українську Державу прилучити білоруську територію до України. Однаке, зреалізувати цей плян було вже неможливо.

У відношенні до Дону український уряд плюнував в найближчій майбутності широку федерацію Дону з Україною. З цієї причини уряд України зрезигнував під час переговорів із Доном з територій в східній частині Донецького басейну та Таганріжчини, де проживало 581.000 українців — 48,4% населення. З Донською Республікою 5.9.1918 р. підписано договір про транспортово-пасажирський оборот і 18 вересня 1918 р. — конвенцію в справі спільної експлуатації донецького вугілля.

У січні 1918 р. Румунія окупувала територію незалежної (від 6.2.1918 р.) Басарабії і 9 квітня 1918 р. приседнала її до себе. Цей акт був причиною українсько-румунського конфлікту: претенсії Української Держави відносилися до північної частини Басарабії з м. Хотином та південної частини з містами Білгород та Ізмаїл, разом на просторі 15-17.000 квадрат. км. із 1.020.000 населення, що складалося з 426.000 = 42,0% українців, 193.000 = 19,3% румунів, 111.000 = 11,0% росіян. Приналежність цієї частини Басарабії до Української Держави давала їй доступ до гирла Дунаю, а хотинською залізницею Україна могла мати пряме сполучення з Європою.

чення із Буковиною. Непоступливість Румунії привела до того, що 11 травня 1918 р. Україна проголосила її економічну блокаду.

29 вересня 1918 р., вже після того, як Румунія перейшла на сторону Антанти, в Києві почалися безпосередні переговори, які завершилися знесенням блокади Басарабії та підписанням обома сторонами 26 жовтня 1918 р. мирового та торговельного договору. Басарабія, крім Хотинщини, залишилася при Румунії.

Приблизно в той самий час український уряд вів переговори в Берліні в справі передачі Україні окупованого Німеччиною в травні 1918 р. Криму. Від 3 вересня 1918 р. почалися переговори з кримським урядом про федерацію. Однаке, тому, що „татарський” уряд Криму з пантурською орієнтацією не виявив бажання федеруватись, на окремій конференції із представниками кримських національних репрезентацій підписано 1 листопада 1918 р. договір, на підставі якого Крим (25.400 кв. км. із 735.000 нас.) ввійшов із широкими автономними правами в склад Української Держави. Німецька адміністрація 11 листопада 1918 р. передала Україні чорноморську флоту.

В такому територіальному стані діждалася Україна формального закінчення першої світової війни 11 листопада 1918 р. В цей час українська територія становила простір 614.300 кв. км. з 37.215.000 населення, серед якого українців було 25.560.000. Своїм населенням Україна зайняла серед європейських держав шосте місце, а своєю територією — третє місце.

18 жовтня 1918 р. в східній частині галицького коронного краю і 3 листопада 1918 р. в північній Буковині Українська Національна Рада проголосила українську державність — Західну Українську Народну Республіку, яка стала фактом 1 листопада в Галичині та 6 листопада на Буковині.

Таким чином від листопада 1918 р. місце Австро-Угорщини на західному відтинку УНР зайняла Західна Українська Народна Республіка, яка з першого дня свого державного життя була змушенна вступити в воєнний стан з Польщею, а від 7 листопада з Румунією, які претендували на певні частини території ЗУНР.

1 грудня 1918 року у Хвастові під Києвом підписано договір про об'єднання ЗУНР із

Українською Народною Республікою, який 3 січня 1919 року урочисто ратифікував в столиці ЗУНР — Станиславові західноукраїнський парламент — Національна Рада і урочисто проголошено в Києві 22 січня 1919 року. Акт об'єднання ЗУНР з УНР був ратифікований одноголосно київським парламентом 23 січня 1919 року.

Таким чином УНР, яка на початку січня 1919 року законно була оформленою на просторі 614.300 кв. км. із 37.215.000 населення, після приєднання ЗУНР, як автономної області, побільшилася до 687.300 кв. км. і мала населення 43.625.000 душ, в тому числі 30.300.000 української людності. Своєю чисельністю зайняла Україна третє місце в Європі по Росії, Німеччині й Англії. Серед світових країн Українська Республіка займала сьоме місце після ЗСА, згаданих вище європейських держав та Японії.

Військова допомога Франції для Польщі шляхом висилки в травні 1919 р. зформованих на французькій території польських збройних сил під командою ген. Галлера, використав варшавський уряд головним чином проти Української Держави.

Польський уряд зломив п'ять спроб мирного полагодження українсько-польського конфлікту: 1) 13 точку декларації през. Вільсона з 8.1.1918 р. про самостійну Польщу на етнічному її просторі; 2) затверджену Радою Союзних Держав у Парижі декларацію з 3.6.1919 р.; 3) усі мирні спроби ген. Боті в травні 1919 р.; 4) 81 точку Версальського договору, розділ VIII з 28.6.1919 р. та 5) мирне намагання самого польського прем'єра Падеревського з 13 квітня 1919 року.

Румунська армія під командою ген. Задека до 11 листопада 1918 року окупувала всю Буковину і якийсь час Покуття. В квітні-травні 1919 р. чехи зайняли українське Закарпаття.

УНР вже від грудня 1918 р. перебувала в затяжній війні з Росією, яка зірвала мировий договір 3 листопада 1918 року. Антанта не то не допомогла УНР збросю, а навіть не визнавала права України на державну незалежність і від осені 1918 р. постачала зброю ген. Денікінові, рівночасно погодившись 25.6.1919 р. на повну

окупацію Галичини польськими військами і Буковини румунськими військами.

Уряд УНР був змушений почати переговори з Польщею, єдиною тоді реальною силою в Східній Європі. Використовуючи тяжке положення Української Народної Республіки, Польща приневолила Україну до великих територіальних поступок.

Щоправда, Найвища Рада в Парижі закликала 19.3.1919 р. Польщу замиритися з ЗУНР і за проектом лорда Керзона визначила 8 грудня 1920 р. новий східній кордон Польщі по р. Буг, а на галицько-українському відтинку дещо на схід від р. Сяну. Таким чином Україна мала відступити польській стороні всю українську Холмщину, Лемківщину і Посяння із 812.000 українського населення.

Уряд УНР був змушений скласти 2 грудня 1919 р. декларацію в Варшаві про зренення претенсій на територію Галичини та західньої Волині, а 21 квітня 1920 р. підписав з Польщею мировий і заразом військовий договір. Варшавський договір Уряд УНР підписав, маючи ціллю зберегти за всяку ціну самостійність України, щоб із часом, в новому політичному положенні зревідувати кордони. Та новий польсько-український кордон фактично не був здійснений. Польська оfenзива на Київ заломилась і 25.7.1920 р. советська армія стояла вже під Варшавою та Львовом.

Завдяки французькому стратегові ген. Вейнгандові та українським збройним силам на галицькому та холмському фронтах (Замостя), польській армії вдалося по завзятих боях під Варшавою 15.8.1920 р. відсунути російський фронт дещо далі на схід від пізнішого ризького кордону. Боячися нового російського наступу, Польща підписала 9 листопада 1920 р. з Росією акт воєнного замирення і остаточно мировий договір 18.3.1921 р. в Ризі, зриваючи тим самим українсько-польський договір з квітня 1920 року.

Здана на власні сили, українська армія, знесилена дворічною війною, була змушена припинити воєнні операції на решті своєї території і 21 листопада 1920 р. перейти польський кордон (на р. Збруч) на окуповану польською армією територію Галичини.

На інтерпеляцію Уряду Галицької Держави

26.3 та 2.4.1921 р. до генерального секретаріату Ліги Націй проти польсько-російського договору в Ризі і в справі галицької самостійності, Ліга Націй рішенням Асамблей 27 вересня 1921 р. звернулася до Найвищої Ради з домаганням вирішити це питання. Уряд Галицької Держави звертався ще в червні 1922 р. в цій справі до Найвищої Ради.

Та під тиском Польщі, яка погрожувала зірванням мілітарного союзу з Францією, Рада Амбасадорів, що складалася з представників Англії, Франції, Італії та Японії, признала польській державі Галичину під умовою введення у ній широкої автономії, згідно з пляном Найвищої Ради з 20 листопада 1920 р., та переведення плебісциту по 25-ти літах, тобто 1948 року.

З датою рішення Ради Амбасадорів в Парижі, від 15.3.1923 року замикається історичний період політичної незалежності та суверенності України.

**

Територіальне оформлення України в її державних кордонах було визнане між 1917 та 1921 роками 34-ма державами світу та 3-ма світовими організаціями: Ватиканом*), Царгородською Патріярхією та Лігою Націй, які або „де юре“ (19) або „де факт“ (15) визнали самостійність України. Українська Держава в 1917-23 рр. була визнана 26 державами Європи, 7-ма азійськими та Аргентиною. Із цих 34 держав 25 мали в 1917-19 рр. своїх акредитованих в Києві представників

Не увійшли в склад Української Держави, крім східної частини Донбасу та української Басарабії, Кубанський Край (103.000 кв. км. із населенням 3.140.000, в тому числі 1.080.340 = 60,0% українців, 390.230 = 13,0% росіян, 535.770 = 17,1% російськомовних козаків т. зв. лінійців, 197.000 = 6,0% горців та інші) та сумежна з Кубанню Сальщина (25.140 кв. км. із населенням 525.400, серед якого було 405.000 українців, які творили 77,8% усієї людності).

*) Як держава постав щойно 1929 року.

У 1100-ЛІТТЯ

СВЯТИ АПОСТОЛИ КИРИЛО І МЕТОДІЙ

Два великих вчені та апостоли слов'ян, брати Кирило і Методій, які у IX ст. невтомно ширили світло християнської віри на Сході Європи, уклали першу слов'янську абетку, перекладали на тогочасну слов'янську мову Святе Письмо та ввели цю мову в літературне життя, свою високоідейною працею, часто терплячи за неї переслідування, зробили велетенський вклад у справу самоусвідомлення та національного розвитку слов'янських народів. Їх книги та письмо стали ґрунтом для християнської Церкви в Україні і поклали початок українському письменству.

Батько Кирила і Методія, вельможа Лев мешкав у місті Солуні в Македонії, заселеній греками та болгарами. Дослідники припускають, що він був слов'янського походження, інші вчені твердять, що був греком.

Вельможа Лев мав восьмеро синів. Рік народження найстаршого з них, Методія, не встановлений. У молодих роках Методій одержав добру освіту, спочатку вдома, потім у Царгороді, далі служив у війську і після десятилітньої військової служби став правителем слов'янського князівства, на думку історика Дринова Тессалії, а на думку більшості вчених — Славонії. Пізніше Методій постригся в ченці.

Його молодший брат Константин, що перед самою смертю прийняв монашій чин під ім'ям Кирила, народився 827-го року. З дитинства він виявив надзвичайні обдаровання. Ще не мавши 15 років, навчаючись у солунській школі, читав твори Григорія Богослова. Про це довідалися у Царгороді, і юнака взяли до двору цісаря Михайла III, де став він приятелем цісарського сина.

Під керівництвом кращих виховників, серед них видатного вченого Фотія, що пізніше став патріархом, Константин студіював античну літературу, філософію, реторику, математику, астрономію і музику. Пройнятий релігійним ентузіазмом і любов'ю до наук, але слабий здоров'ям, він радо прийняв духовний стан і став священиком та бібліотекарем при церкві св. Софії.

Скорі після того Константин таємно пішов до монастиря, де друзі віднайшли його через шість місяців і переконали стати учителем філософії. Глибокі знання допомогли йому перемогти в науковій дискусії колишнього патріарха Аннія, іконоборця. Слава про вченого Константина зростала.

851-го року, коли емір мілітенський, мусульманин, звернувся до Візантії з проханням прислати вчених для ознайомлення його з християнством, цісар і патріарх обрали для цієї місії Константина і ще одного вченого Георгія Асінкрита. Константин добре вив'язався зі свого завдання і після того кілька років провів у монастирі на Олімпі разом зі своїм братом Методієм.

856-го року цісар доручив обом братам віднати в апостольській місії до країни хозарів, які просили прислати їм учених людей. Хозарські землі лежали між гирлами Волги і Дону. Шлях туди був через Крим. У Корсуні, на прикордонні України, місіонери зупинилися, щоб вивчити мову хозарів. Там відкрили вони могіщі св. папи Климента і забрали їх з собою.

Хозарський каган прийняв братів дуже привітно. Хоч сам не хрестився, він дозволив христитися кожному, хто б тільки схотів, і загрозив смертю тим замешкалим у його країні грекам, які пробували б перейти на магометанство або юдейство. В сусідстві з хозарами мешкали слов'янські племена, про яких згадує київський літописець Нестор, що вони платили хозарам данину. Історик Гільфервілл вважає, що проповідь Константина та Методія торкнулась і їх.

Охристивши 200 хозарів і взявши зі собою греків, що перебували в полоні у хозарів, брати повернулись до Царгороду. Константин відновив свою наукову працю, а Методій прийняв ігуменство в Поліхрамівому монастирі. Десять коло 861-го року охристився болгарський цар Борис, а далі і ввесь його нарід. Деякі першоджерела приписують це проповідям Методія.

Моравський князь Ростислав, прагнучи зберегти незалежність своєї країни супроти заз-

хань Людовика I німецького, просив Візантію прислати до Моравії проповідників, щоб навчили її населення істині віри його власною слов'янською мовою. Християнство до Моравії та Панонії занесли німецькі та італійські місіонери, які відправляли Богослуження незрозумілою для місцевого населення латинською мовою. Це змусило князя Ростислава, який з політичних причин схилявся до східного християнства, звернувшись до цісаря Михайла з проханням прислати йому слов'янських місіонерів.

Знову вибір цісаря Михайла припав на Константина і Методія. Відряджаючи братів до Моравії, він сказав Константинові: „Знаю, що ти слабий і хворий, але крім тебе нема кому виконувати те, чого вони просять. Ви солуняни, а всі солуняни говорять по-слов'янському”. Константин висловив готовість іти і навіть умерти за віру християнську. „Але чи мають вони слов'янську абетку? Вчити без абетки і без книг все одно, що писати по воді”, — завважив він.

По дорозі до Моравії, 863-го року брати перейшли через Західну Україну, проповідуючи християнство, навчаючи людей зрозумілою ім слов'янською мовою, збуджуючи зацікавлення населення до нової віри.

Радо зустріли їх у Моравії князь і всесь народ. Константин уклав абетку і разом з Методієм переклав Святе Письмо на тогочасну болгарську мову. „Незабаром по приході до Моравії переклав Константин цілу літургію і навчав раннього й вечірнього Богослуження та Служби Божої. Крім цього переклав обряд христин і обряди інших святих тайн... І відкрилися вуха глухим і почули слова Письма, і Бог з того тішився”, — сказано в оповіданні про життя братів.

Константин і Методій стали вчити народ зрозумілою йому слов'янською мовою, будувати церкви, засновувати школи. В Моравії вони незалежно від німецького духовництва заклали основи національної Церкви, і тим сприяли зміщенню самостійності моравської держави.

Успіхи солунських братів занепокоїли німецьких та італійських церковних провідників, які боялися втратити свої впливи. Тоді в християнському світі панувало переконня, що Святе Письмо можна проповідувати лише трьома мовами — латинською, грецькою і гебреї-

ською, якими був зроблений напис на хресті розп'ятого Спасителя. Тож на Константина і Методія внесено скаргу до Риму, немов вони ширять ересь, вживаючи в Богослуженні слов'янську мову. Папа Микола I викликав братів до себе, щоб вони виправдались.

Коли брати виїздили з держави князя Ростислава, він хотів дати їм у нагороду золото і срібло, але вони відмовились. Взяли тільки невільників, яких відразу ж надали волею.

По дорозі до Риму брати відвідали Панонське князівство, де сприяли також поширенню слов'янської письменності.

Тим часом папа Микола I, який підтримував проти них обвинувачення в ересі, помер, а новий папа Адріян I, довідавшись, що вони несуть зі собою мощі св. Клиmenta, урочисто зустрів їх у 867 році перед містом. Мощі св. Клиmenta заховано в церкві його імені в Римі. Константин підніс папі Адріянові Євангеліс та інші книги слов'янською мовою і папа поклав їх на престолі в базиліці Святої Матері. По цих книгах відправлено Служби Божі в кількох церквах Риму.

Перед смертю Константин постригся в ченці і дістав чернече ім'я Кирило. Методієві він сказав: „Орали ми, брате, одну ниву. Тепер я знеміг і відходжу. Знаю, що любиш монастир на Олімпі, але не залишай вчительської праці і не йди на свою гору”. Помер Кирило 869-го року. Його тіло 885-го року перенесено до церкви св. Клиmenta.

870-го року папа висвятив Методія на архієпископа Панонії і дав йому буллю зі схваленням відправ слов'янською мовою. Методій прибув до Коцела, князя тієї частини Моравії, що розташована за Дунаєм.

Занепоксне німецьке духовництво викликало на Методія гнів німецького імператора. Методій був ув'язнений, засланий до Швабії, підданий тортурам. У справу втрутився папа Іван VIII, який 874-го року домігся його визволення і настановив архієпископом моравським із званням папського легата.

Інтриги проти Методія не припинялися. Йому зажидали, що він не визнає походження Святого Духа і від Сина, а також не визнає залежності від папи. Внаслідок доносів і на клепів папа заборонив Методієві слов'янські

Богослуження, а 879-го року викликав його до Риму. Там Методій цілковито віправдався від усіх обвинувачень і знову одержав дозвіл відправляти Богослужби слов'янською мовою.

Німецьке духовництво намовило князя Свято-полка поставити вікарієм Методія німецького священика Вікінга, і той намагався скасувати слов'янські Богослуження, запевняючи, що папська булля, дана Методієві, забороняє їх. Методій знову звернувся до папи і дістав підтвердження права відправляти слов'янською мовою, з тим, щоб Євангелію спочатку читано латинською мовою, а опісля слов'янською.

881-го року Методій охристив чеського князя Бориса і запровадив у Чехії слов'янське Богослуження. Проповіді його учнів поширилися на Сілезію і Польщу.

На запрошення цісаря Василя Методій 881-го року відвідав Царгород, де його привітали цісар і патріярх Фотій, його колишній учитель. Після того він повернувся до Моравії, щоб завершити переклад на слов'янську мову богослужебних книг. Як пише літописець Нестор, Методій під кінець життя переклав усі канонічні книги Святого Письма Старого і Нового Заповітів.

6-го квітня 885 року Методій помер, залишивши наступником - архиєпископом моравським свого кращого учня Горазда і коло 200 навчених пресвітерів-священиків. Зразу після смерті Методія його учні мусіли залишити Моравію і перейти до Сербії та Болгарії. Але прийшов час, коли заслуги Кирила і Методія засяяли в повному блиску. Мова, яку вони запровадили в письменство, стала літературною мовою кількох слов'янських народів. У Болгарії вона дала ґрунт для розвитку болгарської літератури, що за часів царя Симеона, на зламі IX і Х століть, досягла найвищого розвитку.

Церква визнала цих перших апостолів слов'ян святыми.

Церковно-слов'янська мова Кирила і Методія стала мовою української Церкви обох обрядів, і лише 1921-го року Українська Православна Церква перешла на народню мову.

З прийняттям християнства мова Кирила і Методія стає на українських землях також літературною мовою, першим писаним пам'ятником якої було Остромирове Євангеліє, написа-

Карло Каладзе

МОЕ ВІТАННЯ

Як на моїм кавказькім небосхилі
Шугне літає у срібнім віражі,
Я вгадую в пілотовім розкрилі
Безмежність української душі.
І звуки мови — дзвони з кришталю...
Так, я люблю пісні усіх народів,
Тим більше українську я люблю!
Що можуть осягти слова-банкрути,
Погаслі на поетовім столі?!

Із значить море, як у нім не чути
Дихання української землі?!

До вас я з гір, немов до моря, сходив,
Я чув здаля співаючу ріллю.
Так, я люблю пісні усіх народів,
Тим більше — українську я люблю!

Вітаю вас! — я крикну і рукою
Візьму хмарину і протру блакитъ —
Нехай під неба стелею дзвінкою
Мое вітання лунко зазвучить!

1969

Переклад з грузинського.

не в Києві в 1056-1057 рр. На становищі літературної мови церковно-слов'янська мова утримувалась в Україні протягом 800 років.

Ім'я Кирила і Методія прибрала собі перша політична організація на Україні — Кирило-Методіївське братство, засноване 1846-го року з участю Миколи Костомарова, Пантелеїмона Куліша, Василя Білозерського, Миколи Гулака, Опанаса Марковича. Сходини її відвідував і Тарас Шевченко.

У Києві на початку ХХ століття був споруджений пам'ятник Кирилові та Методієві. Його знесла в 1920 році большевицька влада.

Заслуги солунських братів у створенні абетки для слов'янських народів, у ширенні християнської науки рідною мовою слов'ян, покладенні підвалин під національні Церкви великою мірою спричинились до культурного і державного усамостійнення тих народів від чужих для їх духовости західніх впливів.

Іван Левадний

ЧИТАЙТЕ,
ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ,
ПОПИРЮЙТЕ
„ВІСНИК”!

„РОСІЯ НЕ ЗМІНИЛА СВОГО ШЛЯХУ”

Так твердить один із найвизначніших американських сенаторів, експерт у справах оборони і закордонних справ, член Об'єднаного Комітету Атомової Енергії — Генрі М. Джексон. І тому ми живемо, пише він у червневому числі „Рідер Дайджест”, у невгамовному та небезпечному світі, в якому кризи приходять до нас так само регулярно, як вранішня газета. В обличчі складних та загрозливих проблем ми, зрозуміла річ, сподіваємося на позитивну їх розв'язку, і тому не дивно, що вигідні для нас, але фальшиві міти пробивають собі дорогу в голови американців. Особливо буває це тоді, коли йдеться про Советський Союз. А тому варто холодною водою фактів і резонів прохолодити зв'язані з ним міти. Генрі Джексон має на увазі чотири ось таких міти:

Міт число 1. Советський Союз хоче жити в мирі зі своїми сусідами і стати лояльним членом світової спільноти.

Чех може дозволити собі в цьому сумніватися. І румун. І югослав. І...

Я не знаю, пише сенатор Джексон, чи можна оцінити СССР інакше, як опортуністичного, надзвичайно небезпечного опонента із раптово зростаючою мілітарною спроможністю. Момент, коли Москва стала до змагу з нами в силі ракетної зброї, спеціально мусів би нас турбувати. Наприкінці цього року Кремль матиме таку саму кількість — або й більше — трансконтинентальних балістичних ракет із значно більшим, як наші, мегатонажем. Большевики інсталювали понад 200 ракет, кожна з яких може переносити 20-25 атомових бойових голівок із вибуховою силою у 1000 разів більшою, як бомба, скинута на Гірошіму. Вони продукують щороку по сім підводних атомових човнів типу „Поляріс” з 16-ма балістичними ракетами кожний.

Пам'ятаймо, — перестерігає сенатор, — що в усіх попередніх кризах — кубинській, берлінській, на Близькому Сході, в Північному В'єтнамі — стратегічна меншовартість советської потуги визначала межі ризика, що їх кремлівські вожді стараються переступити. Але коли в Кремлі прийдуть до переконання, що вони посідають рівну силою або переважаючу

атомову зброю, це змусить їх осягати їхні імперіялістичні цілі з ще більшою рішучістю, піти на далеко більше ризико, особливо в обширі Центральній Європі, де вони мають перевагу у конвенціональній збройі.

Не забуваємо, що Хрущова повалили не за те, що він пробував був учинити на Кубі чи де-інде — його скинули за те, що він не зміг того зреалізувати.

Брутальна окупація Чехо-Словаччини і загрозлива „доктрина Брежнєва”, якою стверджується права Советського Союзу інтервеніювати буквально в кожній комуністичній країні — вершок російського імперіялізму. Якщо дехто з американців цього не розуміє, то сусіди СССР добре здають собі з цього справу.

Президент Тіто проголосив брежнєвську доктрину як оправдання навіть одвертого насильства супроти суверенності соціалістичної країни і прийняття збройної сили як засобу перешкодити їй іти „власним шляхом до соціалізму”.

Інвазія большевиків у Чехо-Словаччині, переведена в імені комуністичної ортодоксії, виразно виявила готовість Кремлю вжити зброї для осягнення своїх політичних цілей. Щобільше, вона продемонструвала перед світом здібність советського командування непомітно і несподівано переводити швидкі рухи великих військових з'єднань на широких просторах. Безсумнівно, що Москва використає свою силу і на інших фронтах, коли буде переконана, що це ризико їй оплатиться.

Міт число 2. Советські правителі лібералізуються і щораз далі відходять від сталінізму.

Наявні факти свідчать про те, що в Росії з чимраз більшою силою скріплюється тверда лінія режиму. Це є ніяка „лібералізація” атаки на інтелектуалів, загострення цензури, суди та арештування. Є докази на те, що в советських тюрмах сидить тепер більше політичних в'язнів, як будь-коли від часів сталінського терору. Щобільше, образ Сталіна „підмальовують” і декого з його прихильників поновлюють на найвищих військових становищах.

Відносини в Москві, які спонукали окупувати Чехо-Словаччину, не свідчать про те, що мо-

сковські правителі певні стабільноти свого режиму. Навпаки, це свідчить про їх глибокий страх, що прагнення свободи, яке прокинулось в Східній Європі, може поширитися в самому Советському Союзі.

Советські керівники, пише сенатор Джексон, не можуть спати спокійно. Неспокій на Сході Європи і криваві зудари на совєтсько-китайському кордоні не навівають солодких снів тим людям, які борються за владу і впливи в кремлівських вежах. І тому у визначені закордонної політики американцям не вільно недоцінювати небезпеки, що занепокоєна, зденервована кремлівська правляча кліка може піти на крайнє ризико. Звісі — конечність постійно скріплювати бойову силу.

Міт число 3. Америка завжди йде попереду в розвитку нової зброї, і тому вона є відповіальною за перегони в зброєнні.

Советський Союз перший почав будову міжконтинентальних балістичних ракет.

В СССР сконструювали й випробували 60-метрову бомбу, і це єдина країна, яка посідає терористичну зброю такої потужності.

СССР — єдина країна, де збудовано й інсталювано на цих ракетах атомові бойові голівки.

В СССР створили й випробували т. зв. орбітальну систему бомбардування, і це єдина країна, яка посідає орбітальну зброю.

У 1962 р. в СССР випробувано антибалістичну ракету, і це єдина країна, яка переводила таке випробування.

В СССР уперше сконструйовано антибалістичні ракети, інсталювано понад 60 викиднів для цих ракет — тоді як у ЗСА ще не створено жадної такої ракети.

Противники оборонної ракетної системи президента Ніксона твердять, що ця система посилює перегони у зброєнні з СССР. Я, — пише сенатор Джексон, — від жадного з критиків не чув, що, будуючи антибалістичні ракети, Москва посилювала ці перегони.

Міт число 4. Успіхів у нашій політиці супроти СССР можна добитися лише в переговорах з большевиками.

Це, звичайно, помилкове твердження, яке свідчить про політичну незрілість. Американці, які думають, що міжнародні переговори є єдиним шляхом до полагодження конфліктів, за-

бувають, що практиковані Москвою переговори мають ціллю лише продовжувати й загострювати конфлікти. У міжнародних відносинах большевики мають передусім на увазі те, що вони називають „калькуляцією сил”. Якщо невигідна, вони в переговорах вдаються до тактичних маневрів, щоб виграти на часі, заспокоїти партнерів, а тоді змінити баланс сил у свою користь і — атакувати на іншому фронті. Таку тактику визначили Ленін із Сталіним, і її точно наслідують сучасні московські вожді.

Я вважаю, — закінчує свої міркування сен. Джексон, — що Америка і наші союзники мусять співпрацювати з СССР там, де їхні інтереси взаємно покриваються. Але одночасно ми повинні тримати наші сили напоготові, стримувати Москву і відбивати її охоту до експансії. Єдиний певний шлях до переговорів з Москвою — тримати наші вуха відкритими і стояти на твердих позиціях. На цій базі я схвалюю переговори з Москвою про взаємне обмеження наступальної і оборонної зброї. Тим часом, у цей загрозливий час американці мусять бути готовими прийняти на себе відповідальність великоголови, ще поки мерехтять шанси на мир і міжнародня криза не вийшла з-під контролі.

„БРУДНА ДИВЕРСІЯ”

Для українських наукових установ, видавництв і авторів, які висилують свої видання на Україну в добрій вірі, що там дістануться вони в руки людей, які їх прочитають і належно оцінять, переконливо пересторогою може бути стаття в московських „Ізвестіях” з 8 травня ц. р.

В цій статті мова про одну з найбільших в СССР бібліотеку ім. Горького в Москві, співробітники якої, діставши з Франції посилку з „емігрантською літературою”, звернулися з обуреним листом — очевидно за порадою КГБ — до редакції „Ізвестій”. „Не вдаючись у розгляд змісту опублікованих в тих журналах статей, — пишуть ці співробітники, — оцінюємо такого роду посилки як брудну диверсію і категорично протестуємо проти засилання до нашої бібліотеки антирадянської літератури”.

Зрозуміла річ, що все, що написане не за диктатом компартії, оцінюється в бібліотеках СССР як „антирадянська література”. А лист до „Ізвестій” є пересторогою не так для емігрантів, як до всіх співробітників усіх советських бібліотек.

КРАПЛИНИ БАРВ ЗЕМНИХ

Під таким заголовком вміщено в січневому числі харківського „Пропора” серію коротеньких нарисів-оповідань письменника і поета Павла Ключини. Кілька цих живо написаних і перейнятих пірністю малюнків з натури подаємо нижче.

Редакція

УКАЗ

Серед поля, коло торішньої скирти, стояв навантажений соломою віз. Навколо воза — розтрощена, розкидана солома. Великою жовою плямою вирізнялася вона на чорній масній ріллі. Неподалік від воза на оберемку соломи сидів немолодий цибатий чоловік, іздовий. Під обвислими житніми вусами в нього тлів недокурок цигарки. Коли недокурок почав шкварчати, іздовий виплюнув його під ноги, придавив чоботом. Невдоволено пробурчав:

— Не тютюн, а чортзна-що!.. Штук п’ять треба спалити, щоб удовольнитися. Та годі, мабуть. Пора іхати.

— А чом ви не загрібаєте соломи? — обізвався я. — Погляньте, скільки її розтрощено.

— На це нема указу, — байдуже відповів іздовий. — Скажуть — загребемо, скажуть — спалимо... Цо скажуть, те й зробимо.

— А без указу?

— Як же без указу? Ні, товариш, без бригадирського указу не можна, — стояв на своєму іздовий. — Ось бригадир скаже, тоді й той... Но, вороні!

Коні вільно рушили, потягли на степову дорогу величезний, як гора, віз. Іздовий ішов обіч воза, помахуючи батіжком. А я стояв і думав: невже цей чоловік нічого не може зробити без указу?...

ПРОПАДАЄ ГОЛОС

Борис Гордійович любить кричати. Така натура в чоловіка. Чи, може, на керівних посадах звик до цього? Не знаю. Кричить на свого заступника, на секретарку, на прибиральнницю, на відвідувачів — на всіх. Коли в кабінет до нього зайшла тітка Марина, він і на тітку почав кричати:

— Чого ви сюди ходите? Тільки працювати заважаєте. Я вам сказав: нічого зробити не можу! І не ходіть! Чуєте?

— Та чую. Не оглухла, слава Богу, — відповіла тітка Марина, про яку сусіди твердять, що вона й народилася з зубами. — Правду кажучи, тебе й глухий почує. Дужий голос! Тобі, голубе, не в кабінеті сидіти, а в опері співати. Там би ти й того... самого Гнатюка за пояс заткнув. А тут...

Тітка повернулася до дверей, потім оглянулася, зідхнула:

— Такий голос пропадає.

НЕ ЗАХОДЬТЕ В ТОЙ ДВІР

Іду тихою міською вулицею, шукаю потрібний мені будинок. Ось він, номер 27, що ховається за високим дерев’яним парканом сірого, невиразного кольору. На воротях — металева табличка, чорна з білими й гострими, як собачі зуби, літерами: „У дворі злій собака”.

Я з острахом відступаю назад. А чорна табличка люто шкірить на мене зуби-літери. Хочеться обминути двір, але мені треба побачити господаря, хоча б у дворі було й п’ять собак. Обережно відчиняю хвіртку. Оглядаюся: звідки на мене кинеться вовкодав чи страховище іншої породи?

Із старої альтанки, повитої диким виноградом, швидко вискачує маленький лисий чоловічик у смугастій піжамі. Пильними зеленкуватими очицями дивиться на мене:

— Ви, пробачте, до кого?

— Мабуть, до вас, — кажу.

Кілька хвилин розмовляємо про діло, яке привело мене сюди. Я ввесь час насторожено оглядаюся довкола. Господар розуміє мою тривогу:

— Не бійтесь. Собаки немає. Давно вже здох.

— Навіщо ж табличка?

— Від людей... Вештаються тут, пробачте, всякі та заглядають у двір. З табличкою спокійніше, — хитро посміхається зеленкуваті очіці.

Виходжу з двору, відчуваючи на потилиці погляд тих очиць. Неспокійно повертаю голову назад. Ні, вже нічого не видно. Хвіртку зачинено. Тільки чорна металева табличка шкірить зуби-літери.

Не заходьте в той двір, хоч там і немає собаки.

РУШНИКИ

Це було давно. Я тоді ще до школи бігав. Пам'ятаю, моя старенька тітка витягла зі скрині два рушники, розіслала їх на столі, задивилася, задумалася. Рушники були з білого-білого полотна, вишиті чорною ниткою. Тільки денні-де на тому вишиванні крапельками з макове зерно горіла червона нитка. Невеселі були рушники. І тітка невесело говорила про них:

— Тут вишила моя вдовина доля... А вдовину долю не вишивають червоними нитками.

Мовила це і повісила їх на стіні поміж вікнами.

Навідуючи тітку, я часто дивився на ті рушники з дивним вишиванням і мережкою. І ніколи — ні тоді, ні пізніше — не вважав їх за ознаку міщенства, хоч це дехто й намагався втлумачити мені. І тепер люблю вишивані рушники, розвішані на білих стінах. Тільки не хочу, щоб їх вишивали чорними нитками, як моя тітка.

ЖІНКУ НЕ СМІЙ УДАРИТИ НАВІТЬ КВІТКОЮ

Колись давно я вперше почув ці слова у школі від учителя. Він докоряв нам, хлопчакам, за те, що ми не дуже членно поводилися з дівчатками. Докоряв і повторював: „Дівчину чи жінку не смій ударити навіть квіткою!”

Гарні слова, поетичні. І зміст гарний — як любов. Так принаймні здається мені.

Недавно ці самі слова я почув у хаті в діда Панаса. Дід сидів за столом сивий, як голуб, і строгий, як непідкупне правосуддя. Не зводячи гнівних очей із свого немолодого вже сина, він казав, ніби карбував кожне слово:

— На кого ти руку підняв? Кого хотів ударили? Жінку свою? Жін-ку?... Бусурман ти, бездушний бусурман!... Скільки разів казав тобі: жінку не смій ударити навіть квіткою! А ти...

Помовчав і додав трохи лагідніше:

— Не забувай цих слів, сину. В них — щастя сім'ї, ваше щастя...

Аж дивно: звідки такі слова в діда Панаса?

Із книжок? Навряд. Мабуть, сам додумався. Мудрий дід Панас! Недаремно вже й сивий, як голуб.

НЕ ВІДНО СЛІДІВ

Хата, мов стіжок сіна, заметена снігом. Довкола не видно ніяких слідів. Людська нога не ступала тут після вchorашньої хуртовини. Сніг лежить білою цілиною. Ніхто не виходив із хати, ніхто не заходив на подвір'я з вулиці. Може, це пустка, покинута і забута людьми. Ні, з димаря піднімається в небо тоненька, наче з цигарки, ниточка диму. Там хтось є. Хтось розпалив у печі маленьке вогнище, і воно через глиняний димар димить у сіре зимове небо. Чому ж немає слідів на подвір'ї? Може, господар чи господиня нездужає за поріг ступити, проходити стежку, принести відро води? Може, чекає людської допомоги? Хто зна...

Треба заглянути в ту хату.

КЛІМАТ МІНЯЄТЬСЯ

В бригадній хаті сидять двоє. Знехотя ведуть розмову.

— А надворі тепліс. Весна наближається.

— Суне, видно по всіх показниках.

— А воно ще й ранувато, як подумаєш...

— Клімат зіпсувся. Старі люди кажуть, що то все через атоми та супутники. Немає порядку в небі... Ще й не те буде.

— Та буде, якщо запізнимось посіяти ранні. І бригадирові, і нам дістанеться... А може, ще хуртовина задме, снігом захугує, га? Як ти думаєш?

— Не знаю... Клімат міняється.

— Дурниці. Якщо бригадира не знімуть, наш клімат не зміниться. Житимемо, як жили... То, може, підемо вже, щоб не прогавити?

— Ходімо. Бо з бригадиром такі хлопці пішли, що нам і чарки не залишать. Переженуть по всіх показниках...

Вони виходять надвір і йдуть темною вулицею до крайньої хати. Надворі по-весняному тепло. Останній сніг сходить із землі. По всьому видно, клімат міняється... Напевно, і в бригаді будуть якісь зміни.

ВІРІВНЮЙТЕ

ЗАБОРГОВАНІСТЬ

ЗА „ВІСНИК”

ОУВФ В ОБОРОНІ ЦЕРКВИ

Чікаго

Українці міста Чікаго і околиць за ініціативою Організації Українського Визвольного Фронту 19 квітня ц. р. запротестували проти переслідування Української Католицької Церкви на рідних землях і внесли прохання до Апостольської столиці про креование Патріярхату.

Молебень за переслідувану Церкву і український народ відслужили: о. Павло Джулінський, о. Лютоєслав Кусій і о. ред. Семен Їжик.

Громадські збори, у яких взяло участь понад 800 осіб, відкрив голова Відділу ООЧСУ інж. В. Левицький, а зборами проводив д-р Кобильтецький.

У своїй промові о. ред. Семен Їжик подав мартирологію Української Автокефальної Православної Церкви в роках 1917 — 1930 та мартирологію Української Католицької Церкви в роках 1945 — 1969. „Наша Церква, — говорив о. Семен Їжик, — хоч має свою ієрархію, Верховного Архиєпископа, митрополитів, єпископів та екзархів, — не має ще досі свого Патріярхату. Патріярхат нам правно належиться згідно з декретом про Східні Церкви, схваленим Другим Ватиканським собором, де сказано: „З огляду на те, що Патріярхат є традиційною формою влади в Східній Церкві, св. Вселенський Собор висловлює гаряче бажання, щоб нові патріярхати були креовані там, де є потреба, за рішенням Вселенського Собору або папи Римського”.

Після дискусії, в якій багато присутніх забирало голос, прийнято резолюції, в яких сказано (в скороченні):

● Гаряче вітаємо їх Блаженство Верховного Архієпископа Кардинала Кир Йосифа, первоієрарха Української Помісної Католицької Церкви в його 77-річчя і шлемо наші щирі молитви й сердечні побажання всього добра, зокрема кріпкого здоров'я, многих творчих літ для добра нашої Церкви й українського народу.

● В часі поїздки їх Блаженства Верховного Архієпископа по всіх скupченнях української еміграції наші митрополити і владики складали публічно заливи, в яких стверджували потребу негайногого структурального завершення нашої Церкви Патріярхатом. Супроти цього просимо наших владик поробити всі необхідні заходи в справі скликання Синоду та внести прохання до папи Римського, щоб формально і фактично завершити нашу Церкву патріярхальним устроєм.

● Ув'язнення о. Василя Величковського у Львові 27 січня 1969 р., а також інших священиків і сестер-монахинь є наявним доказом, що наша Церква продовжує своє існування в катакомбах, виконує церковно-релігійні повинності в жахливих умовах московсько-большевицького терору і далі йде шляхом мучеництва і ісповідництва за Бога та Христову віру. Замикання і руйнування українських церков і монастирів, палення бібліотек і архівів, в яких зберігалися цінні скарби української культури і історії — це тотальний наступ безбожницької Московії па нашу Батьківщину. Тому

ми, громадянини міста Чікаго й околиць, приявні на цих громадських зборах, виносимо рішучий протест перед усім світом проти цієї антихристиянської, пародовбивчої і людиноненависницької політики московсько-большевицького окупанта України.

Філадельфія

20 квітня ц. р. у Філадельфії організації УВФронту влаштували збори українського громадянства для висловлення протесту проти переслідування Церкви в Україні, а також для активізації справи створення Патріярхату Української Католицької Церкви. Зборами керував д-р І. Скальчук. В президії були: пані **Анізія Мірчук** — голова Відділу ОЖ ООЧСУ, представник СУМА — Микола Бачара, від ТУСМ'у — Євген Марків, від Відділу ООЧСУ — М. Рудий, від ГУ ООЧСУ — ред. Ігнат Білинський і д-р Петро Мірчук.

У програмі зборів були дві доповіді: д-ра **Михайла Кушири** — „Черговий наступ Москви на українську Церкву“ і д-ра **Григора Лужинського** — „Український патріярхат очима Москви“.

Після вислухання доповідей присутні схвалили резолюції, які передано всім владикам та урядовим колам у ЗСА.

З ініціативи Організації Визвольного Фронту громадські збори в обороні переслідуваннях українських Церков з прийняттям резолюції у справі створення патріярхату УКЦеркви відбуваються по всіх більших осередках українського поселення.

ПРЕДСТАВНИКИ ЕКЗЕКУТИВИ УККА У МИТРОПОЛИТА АМВРОЗІЯ

Митрополит Української Католицької Церкви в ЗСА, ВПреосв. Амвросій Сенишин, ЧСВВ 17 травня прийняв на авдієнції делегацію Екзекутиви УККА. Делегацію очолював п. **І. Лисогір**, а в її склад входили: о. шамб. **М. Харина**, д-р **С. Ворох**, д-р **Б. Гнатюк**, мгр **І. Винник**, д-р **П. Стерчо**, д-р **Я. Падох**, мгр **І. Базарко**. Під час авдієнції порушено три проблеми: посилення релігійного переслідування в Україні; акцію за створення Українського Католицького Патріярхату і справу тіснішої співпраці між духовними провідниками і громадськими чинниками. Митрополит виявив глибоке зрозуміння до всіх цих проблем і висловив відносно них свої думки та побажання.

Ініціючи акцію в обороні релігійної свободи і прав українського народу в Україні, всі три Владики в ЗСА: Митрополит Кир Амвросій, ЧСВВ, Спископ Кир Йосиф і Спископ Кир Ярослав звернулися з меморіялом до сумління світу. Цей меморіял повинна підтримати вся українська спільнота протестом проти переслідування Москвою українських Церков.

Щодо структурального завершення УКЦеркви Патріярхатом Митрополит стверджив, що піддержує ідею Па-

тріярхату, і поінформував, що Верховний Архиєпископ Йосиф робить заходи у справі скликання Синоду. Митрополит є за скликання Синоду Українських Католицьких Єпископів. Труднощі в справі Патріярхату криються в зовнішніх чинниках, а не внутрі УКЦеркви, ствердив Митрополит

Підкреслюючи важливість виховання молодого покоління в українському дусі Митрополит наголосив обов'язок дбати про молодь і задержати її в українському дусі навіть, якщо вона вже має іншу розговірну мову.

Митрополит висловив бажання, щоб усі наші політичні групи знайшли спільну платформу, яка єднала б їх у праці для допомоги українському народові.

Проблеми, зв'язані з Українським Католицьким Патріярхатом, реферував голова Комісії Церковних Справ при Екзекутиві УККА, д-р Степан Ворох. Всі інші члени делегації висловлювали в тій справі свої думки.

ФУНДАЦІЯ ВОЛІ

У днях 26 — 27 квітня в Нью Йорку відбулась нарада новообраної Головної Управи Українського Відділу Прихильників Антибільшевицького Бльоку Народів в Америці (ПАВНА) з участю репрезентантів Головних Управ ООЧСУ, ОЖ ОЧСУ, ТУСМ, СУМА та Т-ва кол. вояків УПА.

На нараді вислухано доповіді на теми: Українська визвольна політика; Політика поневолених з точки зору АВН; Справа фінансування зовнішньої діяльності; Ситуація і наша політика у ЗСА; Справа Конгресу АВН у Вашингтоні; Континентальні комплекси: американські, європейські, азійські та африканські; Справа чужомовних видань.

У висліді дискусії подано багато нових думок і рекомендацій. Між іншим зобов'язано Управу Відділу створити Фундацію Волі для фінансування українського Інформаційного Бюро, що з часом могло б удержувати постійне представництво вільних українців в Об'єднаних Націях.

Заплановано видавати англомовний інформаційний листок і відкрити дві канцелярії ПАВНА в Нью Йорку і Вашингтоні, що інформуватимуть американський світ про українську визвольну проблематику.

Управа ПАВНА вирішила запросити до співпраці представників українських суспільно-політичних установ, які дорожать справою інформації західного світу про українську визвольну справу.

Головна Управа Українського Відділу ПАВНА уконститувалася так: д-р **Н. Процик** — голова, проф. **Б. Губка** — секретар, **Л. Пришляк** — головний касир, д-р **С. Галамай**, мігр. **У. Целевич** та інж. **М. Шпонтак** — заступники голови, д-р **О. Соколишчин** — референт інформації, інж. **В. Маєвський**, інж. **Б. Федорак**, д-р **Т. Крупа**, **Д. Мотрук** — члени.

У нарадах взяли участь п-і **М. Ласовська** та п-і **Нестерчук** від ОЖ ОЧСУ, інж. **І. Заяць** та мігр. **Є. Гановський** від СУМА, сотник **Л. Футала** від Т-ва кол. вояків УПА, ред. **В. Левенець** від ООЧСУ і п-на **Г. Климчук** від ТУСМ.

ДЕНЬ НАЦІЇ У НІМЕЧЧИНІ

Антибільшевицький Бльок Народів влаштував 25 травня, на другий день латинських Зелених свят в Німеччині, в Дортмунді „День Нації”.

Того дня в 10-ій год. ранку відбулася Служба Божа в „Лібфрауенкірхе”. О год. 11.30 учасники свята пішли походом вулицями міста з національними прапорами і транспарантами. О 15-ій год. в Вестфальській Золотій залі відбувалось віче, на якому промовляли представники ЦК АВН та окремих національностей. О 20-ій год. в тій же залі проходили покази національних танків та співів у виконанні національних ансамблів.

Українці Німеччини, зокрема Дортмунду й околиці, взяли активну участь у цій маніфестації.

ПРОТИ „РОСІЙСЬКОГО ФЕСТИВАЛЮ”

В Торонто відбулось успішне пікетування „Російського фестивалю”, що тривав від 8 до 11 травня в Мейпл Ліф Гарденс. У пікетуванні взяли участь члени організацій Українського Визвольного Фронту, зокрема студентська молодь. Були також члени СВУ. Масово роздавано летючки ЛВУ.

Група демонстрантів ОУВФ у залі заспівала „Ще не вмерла Україна”, що викликало збентеження серед комуністів.

У летючці ЛВУ до канадійських співгромадян між іншим сказано:

„Не мовчіть! Протестуйте проти насильства російських комуністичних гнобителів. Протестуйте проти переслідування релігії, проти нищення церков в ССР! 26 націй поневолює російсько-большевицький імперіалізм. Сотні тисяч людей гинуть у російських тюрях і концтаборах. Між ними є багато українців, які домагалися права на свободу і державну незалежність України.

Боротьба поневолених Росією народів стосується і вас, бо ваша свобода і безпека залежать у великий мірі від висліду цієї боротьби! Тож не дайте себе звести на машинці московськими брехнями і усмішками! Не дайте себе обдурити советськими співаками і танцюристами! Їх послали сюди, щоб піснями і танцями закрити терор, страх і смерть, що домінують над народами ССР.

Бороніть свою свободу, даючи піддержку визволиній боротьбі України!”

(За „Гомоном України”)

ЮВІЛЕЙНИЙ КОНЦЕРТ ОСЕРЕДКУ СУМА В НЮ ЙОРКУ

17-го травня в Нью Йорку, в залі Стайвезант Гай Скул, Осередок СУМА ім. ген.-хор. Тараса Чупринки, відзначаючи своє 20-ліття, влаштував ювілейний концерт пісні, музики, танку і мистецького слова.

Слово від Ювілейного комітету виголосив голова йо-

ВІСТІ ОБ'ЄДНАННЯ ЖІНОК ОЧСУ

Алла Коссовська

УКРАЇНСЬКА ЖІНКА-ГЕРОЇНЯ

Про героїзм так тяжко щось сказати,
Щоб в сказанім бриніли чистіtoni,
Можливо, краще просто у поклоні
Схилити голову перед лицем посвяти.
Але коли слова самі із серця линуть,
Слова, як перли, чисті і правдиві,
Співай, поете, прихиля коліна,
І стань бояном, чесним, незрадливим!*)

*) Тут і далі позначені зіркою вірші автора.

го Г. Цебрій. Від імені Управи Осередку промовляє Корнель Василюк.

У різноманітній програмі, що складалася з двох частин, взяли участь: Танцювальний Ансамбль „Верховинці“ під керівництвом О. Гензи, Дівочий хор інж. Р. Степанянка, Ансамбль Бандурристок під дир. П. Данилова, Танцювальна група молодшого юнацтва під кер. Дарії Гензи, солістка Валя Жила-Наливайко, ст. юначка Анна Лавро, Леся Цебрій, мол. юначка Марта Йовик, старші сумівки І. Твердовська, Г. Кузьмович і Х. Грицков'ян. Акомпаніював п. Тарас Левицький з оркестральним супроводом Ф. Матюка і О. Левицького.

**ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ 5-го ВІДДІЛУ ООЧСУ
В ГАРТФОРДІ**

23-го березня ц. р. в домівці СУМА відбулися 21-ші Загальні Збори 5-го Відділу ООЧСУ в Гартфорді, Конн. Зборами проводила президія в складі: А. Рудзінський — голова, Е. Гомотюк — заступник і В. Бистрянік — секретар.

В своєму звіті голова Відділу П. Дутка підкреслив пожвавлену активність організації в минулій каденції. Своє двадцятілітнє існування Відділ відзначив у вересні минулого року ювілейним бенкетом, на який вислали своїх представників понад двадцять організацій гартфордської громади. До одної з найважливіших діяньок праці п. Дутка зачислив збіркову акцію на Фонд Катедри Українознавства при Гарвардському Університеті, яка принесла понад 7 тис. доларів.

Із звітів поодиноких референтів можна було запримітити налагодженість внутрішньо-організаційної співпраці протягом року, яка дала гарні овочі.

В дискусії над звітами слово забирало понад п'ятнадцять осіб. Спеціальне признання за невтомну працю одержав п. Мельник Тиміш.

Після дискусії вибрано нові керівні органи, які й надалі очолив п. Петро Дутка.

I. K-n

Спробуймо і ми сказати кілька слів щирих і правдивих про наших знаних і незнаних героїнь, про тих, чиї імена нам відомі і нами шановані, і про тих, що їх лише поети, надихнені їхніми подвигами, оспівали в своїх віршах, а імена їх — Ти, Господи, віси.

Небагато імен жінок-героїнь залишила нам історія. З минулих віків знаємо ми про подвиг сотничих Завісної, яка, вбивши зрадника-чоловіка, зірвала місто-фортецю Бушу і сама згинула під її руїнами. Про цю українську патріотку складено пісню-балладу, яку співали кобзарі на розраду нашому народові. Знаємо думу про Марусю-Богуславку, що, наражаючи своє життя, звільнила полонених козаків з турецької неволі. Відома також пісня про горду Бондарівну, яка воліла вмерти, як стати наложницею польського пана.

Тогочасне становище жінки в родині і суспільстві позбавляло її права здобувати собі славу нарівні з чоловіками. Під час панування татар жінка була зведена до стану підлеглого, напівлюдського. Кріпацтво не тільки не підвищило ціну жінки, але, навпаки, обнизило її, бо в той час сила м'язів розцінювалася у раба найвище, і слаба жінка вважалася дешевою річчю. Навіть вільне козацтво приділяло жінці лише скромну роль матері та господині, і відповідно до цього витворювалася її психіка.

Проте, коли доводилося збройно відбиватися від ворога, жінка також брала рушницю або казан з киплячою смолою і билася нарівні з чоловіком на піdstупах свого села, міста або на фортечних мурах. Хто скаже, скільки таких героїнь згинуло, не залишивши нашадкам свого імені?

Двадцятий вік приніс визнання прав жінки і дав її змогу виявити свої здібності майже в усіх галузях життя. Вже під час першої світової війни були жінки в рядах Українських Січових Стрільців. З часів Визвольних Змагань 1917-21 років відоме ім'я героїні-розвідниці Віри Бабенко, яка загинула смертю хоробрих.

Люта смерть спіткала в польській тюрмі героїню, члена УВО Ольгу Басараб. Їй присвячено такі рядки:

В катівнях польської тюрми
Вона боролась до загину,
Тому, що над усе в житті
Вона любила Україну.
Солодкий час земних утіх,
Жіночу ніжність невичерпну,
Любов батьків, дитячий сміх —
Все принесла вона у жертву.
І вірила, в свій смертний час,
Що з моря крові і руїни
Прийде пора, і знов для нас
Постане вільна Україна!*)

До пантеону жінок-героїнь, з цілковитим на-
те правом, увійшла Олена Теліга, поетка „вог-
няних меж”, як її назвав Донцов, замордovanа
німцями у Києві під час другої світової війни.

Цій „безсмертній поетці і героїні” присвятив свою поему Михайло Ситник. „Над усе я любила лише Україну”, — каже в ній героїня, умираючи на полі бою. Але Олена Теліга згинула не на полі бою, а в проклятому Бабиному Яру. Найкращу характеристику самій собі і своїм побратимам-націоналістам дала вона у своїм вірші:

Не цвітуть за вікном герані,
Сонний символ спокійних буднів,
Ми ввесь час стоїмо на грани
Невідомих шляхів майбутніх.
І тому, що в своїм полоні
Не тримають нас речі і стіни,
Ні на мент в душі не холоне
Молодече бажання чину!
Що нам щастя солодких звичок
У незмінних обіймах дому?
Може завтра вже нас відкличе
Канонада грізного грому!
І напруженій погляд хоче
Відшукати у тьмі глибокій
Блискавок фанатичні очі,
А не місяця мрійний спокій!

Хто знає імена українських жінок і дівчат, які, взявшись в руки автомата, пішли в ліси, в УПА, щоб здобувати волю Україні? Хто пам'ятає всіх тих Марій, Надій, Софійок і Стеф, які боролися пліч-о-пліч з чоловіками і ділили з ними їхню бойову долю або, як турботливі сестри-санітарки, під вогнем ворожим перев'язували їхні рани? Хто знає, скільки їх погляло, скропивши своєю кров'ю рідну землю?

Відоме ім'я Марійки Степової, якій присвячено вірш „Полтавчанка”.

В містечку К., в міській бібліотеці,
Скромненька дівчина Марія працювала.
Війну принесли німці на багнеті,
Совєтські кривди ще боліли в серці,
Так партизанкою Марія стала.
Війна брутально вигнала із хати,
Погнала дівчину в дорогу невідому.
Марія опинилася в Карпатах,
Свою рішивши долю поєднати
Із тими, що противляться лихому.

І далі:

Але на щиру і міцну пошану
Марія у бійців назавжди заслужила,
Коли в бою, забувши власні рани,
Вона суворо друзів зупинила:
„Соромтесь, хлопці, це ж так некрасиво
На полі кинути пораненого друга,
Та ще і командира! Нутре, живо
Вертайтесь, ви, друзі недолугі!”
Вона кричала в огняному вирі,
Стиснувши рану, як могла, рукою...
Війці вернулись, взяли командира
І винесли його із поля бою.
Та видно все кінчається на світі,
І добре, і погане все мина...
Одного ранку, в Н-му повіті,
Разом з Миколою загинула вона.
Ніхто не знає, де її могила,
Хіба ліси і сонце золоте...
Спи з миром, дівчино, спи, героїне мила,
Твоє ім'я для нас безсмертне і святе!*)

Безіменній українській героїні, яку вороги ведуть на розстріл, присвятив вірш Леонід Полтава:

Її вели таєжним, хижим кроком,
Все далі й далі від людських доріг —
В обвислі спуски, у яри глибокі,
На край життя, на той важкий поріг,
Де все кінчається...
— Іще раз обшукати!
— Не маю зброй! І (сама ж як сніг!)
Грудьми зігріту, пещену гранату
Жбурнула їм до ніг.

А скільки жінок розстріляли німці на базарних площах за те, що носили в ліс повстанцям харчі і медикаменти? Ось вірш, присвячений цим невідомим героїням:

Віддаймо, друзі, шану тим,
Що згинули від зброй каті,
Отим дівчатам молодим,
Що ладні були умирati

За те, в що вірили незмінно:
 За честь і славу України!
 Вони несли для наших вояків
 Харчі і ліки, в пелени завиті,
 Крізь хащі непроникливі лісів,
 Стежками, від очей ворожих скриті.
 І, знаючи, що бавляться зо смертю,
 Ішли вперед, рішучі і уперті.
 І їх, простеживши в дорозі, вороги
 Каали смертію на ринку, на майдані.
 Та знову, повні віри і снаги,
 Еже інші йшли, можливо, в путь останню.
 Поклавши душу й тіло без вагань
 На вівтарі слави визвольних змагань.
 Хто знає, хто це був? Марина чи Олена?
 Хто їх зберіг, оці імена,
 Хто ввів їх в слави вічний пантеон?
 Ніхто, лиш тяжко матері ридали
 І ворогів жорстоких проклинали,
 Поправших людський-божеський закон*).

Але були й такі матері-героїні, які самі віддавали своїх синів і дочок на службу народові, допомагали їм і надихали їх на героїчні вчинки. Цей материнський героїзм знайшов відгук ось у такій „Пісні про герой”:

Привезли Мартуся у село,
 На очах материнських каали.
 Вимагали, щоб видав усіх,
 Кого рідні ліси заховали.
 Кров спливала на втоптаний сніг,
 Як троянди на нім роззвітали.
 „Говори!” — били знову і знов, —
 Говори! Пожалій свою матір!”
 Та мовчав він, ковтаючи кров,
 Хоч і зінав, хоч і мав що сказати.
 На смертельно-блідому лиці
 Материнські, замучені очі:
 „Сину мій, мій Мартусю, мовчи!” —
 Сині губи беззвучно шепочуть...*).

Усію українською еміграцією потряслася вістка про загибелль 500 жінок в совєтському концетаборі Кінгір. Вони вийшли на захист людських прав і не відступили перед совєтськими танками. І на цю подію ми знаходимо відгук у поезії Миколи Щербака: „Горять їх душі”, в якій поет закликає:

О, Україно, пам'ятай, о, брате й сестро, пам'ятай!
 В чужій землі вони не сплять, бо мліють, тліють їхні
 [кості],
 А у небесній високості їх душі, як вогонь, горять!

А ось другий вірш, присвячений тим самим героїням:

П'ять соток їх було, старих і юних,
 Докраю змучених і рішених на все.
 Їх крики й досі відбивають луни,
 І вітер їх відчай навколо землі несе.
 А світ мовчить, холодний і байдужий.
 П'ятсот їх згинуло в масакрі, в Кінгірі,
 Розтрощені тіла садисти осоружні
 З цинічним сміхом в яму загребли.
 І нам своїх імен ніхто з них не залишив,
 Їх душі вознеслись в бессмертну неба синь,
 І на своїх скрижалях записав Всешишній:
 „П'ятсот жінок, вкраїнок, геройн.”*).

На доживотну каторгу засудив совєтський суд трьох жінок-українок за те, що працювали в упівському Червоному Хресті. Їхні імена: Катерина Зарицька, Галина Дідик і Дарка Гусяк. Вони не купили собі волі зрадою і вже понад двадцять років караються на совєтській каторзі.

Поки існує Україна і поки триває її боротьба за волю й незалежність, земля українська не перестане родити жінок-патріоток, жінок-героїнь! Бережімо ж пам'ять про них, бережімо, як та жінка — мати розстріляного упівця зберігала побожно грудку землі, просякнену його кров'ю. І хай їхні подвиги служитимуть доторговказом нашому молодому поколінню.

НОВІ ВІДДІЛИ

З приємністю повідомляємо, що після відbutтя II З'їзду ОЖ ОЧСУ зорганізовано нові Відділи в таких місцевостях: Гемонд, стейт Індіяна — голова Марія Пилиничак, секретар Іванна Неніп. Вілліяметавн — голова Мілля Ваповська, секретар Зіна Лісна. Честер — голова Тетяна Забродська, секретар Марія Щіхановська. Головна Управа ОЖ ОЧСУ вітає членів нових Відділів у рамках нашої Організації і бажає їм якнайкращих успіхів в праці. Всі згадані вище Відділи прийнято до ОЖ ОЧСУ на засіданні Екзекутиви Головної Управи 23 березня 1969 р. у Філадельфії.

СЛАВА СТЕЦЬКО В ГАРТФОРДІ

Наша дорога гостя Слава Стецько приїхала до Гартфорду 22 березня і її приїзд викликав метушну поміж провідних членів місцевих організацій. Причиною цього був надто короткий час для підготовки, зв'язаної з її виступом.

Голова Відділу ОЖ ОЧСУ Марія Несторук, скомуникувавшись з головою Відділу ОЧСУ Петром Димкою, поінформувала голову Відділу УККА п. Гука про пляновану зустріч. Створено президію, повідомлено громадянство, і до домівки зійшлося понад триста осіб.

Публіка була дуже задоволена доповіддю пані Стецько.

Другого дня на запрошення посадника Гартфорду пані Стецько прибула до Ситі Голлу в товаристві панів Дитки і Гука. Її офіційно привітав заступник посадника Г. Кінзелла і вручив гості емблему управи міста.

Цікавою була зустріч Слави Стецько з журналісткою Керолайн Коген, яка відразу заявила, що її предки походять з Росії і вона не має нічого проти росіян. Але в разомі пані Коген довідалась, що Київ знаходиться не в Росії, і прихильно висловилась про українців. За кілька днів на сторінках місцевого щоденника „Гералд Трібюн” з'явилася велика стаття. В цій статті пані Коген повідомила читачів, що до Гартфорду прибула голова Пресового Бюро АБН і редактор журналу „АБН-Кореспонденц” Слава Стецько, яка виголосила змістовну доповідь про трагічне положення українців під московським окупантам, про вивози української молоді і арешти українських інтелектуалістів, яких карають за те, що вони боронять право свого народу на рідну мову. Згадала вона про недавній арешт у Львові архиєпископа Величківського та повторила слова доповідачки про те, що Америка повинна нарешті відкрити очі на противоянні маніфестації та підготувані комуністами студентські заколоти.

В щоденнику була вміщена велика світлина з церемоніального привітання нашої гості в Ситі-Голлі.

Ольга Жепецька

Троянський кінь в УНРаді

Під назвою „УГВР проти УНР” з'явився недавно як додаток до часопису „Мета”, органу Українського Національно-Демократичного Союзу, памфлет, що з нього до певної міри можна уявити собі, яка хвороблива атмосфера панує в УНРаді і довкола неї. Авторство цієї брошюри-памфлету приписують М. Лівіцькому, а вістря його спрямоване проти „середовища УГВР”, яке, мовляв, увійшовши до УНРади, поставило собі за ціль „зліквідувати ДЦентр і опанувати УНРаду”.

Передусім згадує автор відомий „Бюлєтень ОУНз”, в якому для втасманичених т. зв. Державний Центр УНР названо „віджилим, зайвим і шкідливим”. Чільні представники „двійкарів” — пише він, — заявляли, що їх намір „реконструювати”, а на ділі зліквідувати Державний Центр залишається їх „програмою дій”. Вони хочуть, щоб УНРада без Виконного Органу стала звичайним собі міжпартійним об’єднанням і прийняла орієнтацію на так звану „концепцію реалітетів”.

Президія УНРади в порядку компромісу засудила таку поведінку „двійкарів”, а внесок фракції УНДС усунути „двійкарів” з УНРади не здобув потрібної більшості голосів.

Одною з причин, чому „двійкарі” вирішили бути ввійти до УНРади, пише автор памфлету, була їх

фактична ізольованість, особливо на терені ЗСА, від широких кіл українського громадянства. Однак, не бажаючи лояльно співпрацювати зі своїми новими партнерами в УНРаді, вони плянують накинути їм свою концепцію і перебрати в свої руки провід в тій установі і прихильних до неї колах.

Автор досить об’єктивно розкриває суть „концепції реалітетів”, яка полягає в тому, що, мовляв, у теперішній час — в умовах закріплення советського режиму в Україні і політики коекзистенції Заходу з ССР — відновлення суверенної і народоправної УНР — річ нереальна, а тому треба вести „практичну” політику, отже домагатися реально-можливих речей, виходячи з того, що сьогодні „реально” існує „українська держава” в формі УССР. Прояви такої концепції націоналістична і інша патріотична преса засудила як прояви советофільства та зміновіховства. Автор обережно називав їх „небезпечним ухилом” з усіма познаками „капітулянтства”.

На терені УНРади, — сказано в памфletі, — „двійкарі активно підтримують керівник УРДП Ф. Гасенко, а також одним із пропагаторів тези „УССР — українська держава” був чільний мельниківський діяч Д. Андрієвський. Проте, найбільш активним оборонцем концепції реалітетів є А. Білинський, постійний співробітник чікагського „Українського Життя” і автор книжки „Світ і ми”, який твердить, що українцям нічого не залишається, як прагнути умовин покращання свого життя в межах приналежності до ССР Української ССР, і з кипами висловлюється про період української визвольної боротьби. А. Білинський твердить, що самостійність України — це нереальна мрія, і що лише Юрій Косач тримається правильної політичної лінії.

У справі культобміну і зустрічей автор займає становища, яке, пише він, мусіло б задоволити всіх прихильників УНРади, „але воно не задоволило ЗЧ ОУН, які були проти всяких контактів і за повний бойкот, і не задоволило прихильників середовища УГВР, які вважають, що на зустрічі й контакти треба йти, навіть ціною — хай тільки часового і тактичного — зренчення самостійницьких позицій”. Очевидно, становище організації Українського Визвольного Фронту подає тут автор дуже „спрощено”, бо про повний бойкот усіх, хто міг би приїхати з України, напевно не чув він від будь-якого авторитетного представника Організації Визвольного Фронту. На жаль, прихильники УНРади, яких автор згадує, а з ними, либо ж, і він сам не відрізняють московських висланців від українських патріотів, яких за кордони України не пускають.

Заяву 35 професорів, пише автор, багато з тих, що її підписали, зробили це в добрій вірі, однак, „іде вона безумовно по лінії реалітетів”, і д-р Кордюк назвав її „доцільним та корисним документом”. Президія УНРади відмежувалась від цієї заяви, але, стоячи на опортуністичних позиціях, „зовсім не заміряла осуджувати її авторів”. „Двійкарі” хочуть використати навіть цю недолугу постанову Президії УНРади, щоб настроїти авторів заяви і всіх тих, що з ними солідаризуються, проти УНРади. До речі, одним з авторів „Заяви” є ге-

неральний секретар УРДП В. Гришко, який нефортунно пробував був її боронити у своїй доповіді в Нью Йорку.

У травні 1968 р. відбулася „конференція середовища УГВР”, на якій обмірковувалося справу „розбудови середовища”, власне отісі „реконструкції” УНРади. Прихід до УНРади „двійкарів”, пише автор, мав своїм наслідком внутрішні конфлікти і навіть розкол у деяких її фракціях. „Двійкарі” стали в „позицію війни” з УНДС і мельниківцями, а до інших фракцій стосують тактику нагінки або перетягування на свій бік. „Від 6-ої сесії УНРади праця органів Державного Центру якщо не паралізована, то в кожному разі дуже загальмована через справи, зв’язані з вступом до УНРади ОУНз і її „програмою дій”... Наслідком того засідання Президії УНРади, замість буття форумом, де обмірковується поважні питання нашої політики, обернулися в дискусійний клуб... Коли йдеться про працю прихильників Державного Центру у різних країнах світу, то й там панує розгубленість і відчувається замішання”.

Але найбільш підступною і хитро скомбінованою підривною акцією „двійкарів” проти УНРади називав автор їх акцію в зв’язку зі створенням так званої Асоціації Українців в Америці — продовження т. зв. Комітету Громадської Єдності. Автор обурюється, що двійкарський півофіціоз „Українське Життя” в Чікаго опублікував видану „для внутрішнього вжитку” постанову Президії УНРади, в якій рекомендувалось Асоціації ставати на становище „конструктивної опозиції на форумі УККА”, але не носити характеру другої громадської централі для українців в Америці. Ця постанова стримувала також Т-ва сприяння УНРаді від встрияння у справі Асоціації, бо цим могла б бути підірвана матеріальна база УНРади.

Оправдуючи Президію УНРади, автор запевняє, що вона „надзвичайно позитивно поставилась до діяльності Асоціації, яка розпочалась у формі Комітету Громадської Єдності”, що власне їй був подуманий як конкурент УККА, який мав би УККА розвалити і заступити в Америці його місце. Така логіка ласкавого телятка: і УККА добрий і Асоціація також добра.

„Двійкарі” з цього приводу опублікували в „Українському Житті” свою „Заяву”, в якій обвинувають „президента” УНР в тому, що він веде проти них і їхньої фракції в УНРаді „неперебірливу кампанію”, заперечують усі закиди, наведені в памфлеті, і, буцімто ображені, заявляють, що, йдучи „слідами своєї матерної організації в Європі, відкликають свого представника інж. Р. Гаєцького з Виконавчого Органу УНРади на Америку”. Однак, в УНРаді „двійкарі” залишились, щоб „направити в ній відносини” (!).

Куди гостріше зареагував на цей памфlet мюнхенський „Український Самостійник” в особі його редактора В. Кордюка. Починає він з ідентифікації автора памфлету, мовляв, це той самий, що 1938 року в „Тризубі” із захопленням писав про прилучення Австрії до Німеччини. В такому ж „академічному тоні” продовжує він далі, уживаючи для словесних оздоб таких ви-

АМЕРИКАНСЬКА ЖУРНАЛІСТКА ПРО УКРАЇНУ

Шарлотта Сайковська, кореспондентка бостонського часопису „Кріщен Сайенс Монітор” у кількох статтях розповіла про свою недавню подорож по Україні. В Західній Україні, пише вона, український націоналізм дає себе відчувати на кожному кроці. У житті Львова переважають українці і українська мова. Книгарні повні перекладами класиків. Урядові чинники побоюються українського націоналізму і ведуть з ним завзяту боротьбу, переводячи арешти „буржуазних націоналістів”. Про націоналістичний рух представники влади говорять неохоче, але запевняють, що крайніх націоналістів дуже мало і вони не мають можливості впливати на населення.

У львівському університеті, — пише Ш. Сайковська, — де українці 78%, недавно відбулися заворушення у зв’язку з відмовою студентів вивчати російську мову. Українським туристам із ЗСА і Канади не дозволяють відвідувати рідні села та містечка, і їхні свояки мусять зустрічатися з ними у Львові, Тернополі та інших більших містах. Самовільні поїздки туристів часто закінчуються доносом про приїзд чужоземного „шпигуна” і — арештуванням.

У Києві Ш. Сайковська розмовляла з групою муринів, студентів місцевого університету. На запит кореспондентки, чи вони — комуністи, один з них відповів: „Ні, я не комуніст. Не тут в кожному разі. Подивлюся, як повернусь додому”. У побудованій в ССР соціалізм африканські студенти не вірють. „Нам цитують на лекціях Маркса і Леніна, — казали вони, — але прості люди на політичні теми говорити відмовляються”. Окупацію Чехо-Словаччини вони гостро осуджують, заявляючи, що Москва не практикує того, що сама проповідus. „Хіба те, що сталося в Чехо-Словаччині, — сказав один із них, — можна назвати пролетарським інтернаціоналізмом?”

Студент київського університету, українець, заявив Ш. Сайковській: „Ви, американці, говорите про самовизначення націй. Це власне те, чого ми добиваємося. Але ні Советський Союз ні Америка цього не бажають. Ви говорите про свободу, але ваші слова не відповідають вашим ділам”.

разів, як „суспільне хамство”, „політиканське крутітство” тощо, а на окреслення самого автора навіть улюбленого вислову Йосифа Віссаріоновича: „безрідний космополіт”. Ред. В. Кордюка обурила вимога УНДС усунути, а бодай „засісти” в УНРаді фракцію „двійкарів”, хоч, очевидно, сам він свого часу схвалював цей самосудний спосіб позуватися своїх противників, застосований у відношенні до лідера Селянської партії Володимира Доленка за те, що вимагав створити окремий комітет для оздоровлення відносин в цій установі.

Про „Бюлєтень ОУНз”, з якого розгорілася вся поежа, В. Кордюк не згадує ані словом. Та й що б він міг сказати?

В. З.

НЕНАВИДЯТЬ МОСКАЛІВ

Недавно з України повернулася до Аргентини група людей, які 1960 року виїхали на „родину”. В Україні вони побачили, що московські пропагандисти їх обдурили. Пробувши в Україні вісім років, вони, не зважаючи на великі перешкоди збоку советської влади, повернулися назад до Аргентини і оповідають про все те, що там діється.

Серед українського народу, кажуть ці люди, нуртує ненависть до всього, що московське. Свою ненависть до большевиків він виявляє в саботажах, у невиконуванні норм праці, в анекдотах, піснях. Серед шкільних дітей дуже популярна ось така пісенька, що її вони нишком співають:

В світі було три бандити:
Гітлер, Сталін і Нікіта,
Гітлер вішав, Сталін бив,
Хрущов голodom морив.

Українські міста дуже змосковщені, і рідко чути в них українську мову. В Галичині міста менше змосковщені, але московську мову чути всюди.

Не зважаючи на суверенітет, в Україні слухають закордонні радіопересилання. Люди знають, що українці на еміграції борються за вільну українську державу.

Але в Україні не бракує і виродків, які зrekлися рідній мові й пішли на послуги москалям-окупантам. Про них говорить невідомий автор популярного в Україні вірша:

Ти зrікся мови rіdnoї.
Тобі тепер земля твоя
Родити перестане.
Зелена gіlка в лузі на вербі
Від доторку руки твосі зv'яне.
Ти зrікся мови rіdnoї.
Нема тепер у тебе роду nі народу.
Чужинця слави ждатимеш дарма,
Він матиме для тебе tільки
Сміх погорди.
Ти зrікся мови rіdnoї...
(За „Вільним світом”)

Вийшов друком ілюстрований літературно-мистецький журнал

„ВОЛОСОЖАР”

чч.: 1-9-10, травень-червень 1969 р. з творами Є. Маланюка, Г. Журби, І. Багряного, Д. Донцова, Р. Володимира, Ю. Мовчана, Н. Щербини, Ів. Манила, С. Підкови та ін. Друкуються листи У. Самчука, Д. Гуменної, В. Барки, В. Чапленка, М. Мандрикі.

Річна передплата 2 дол., на півроку 1 дол., ціна 1 прим. 35 цн. Замовлення та гроші (можна готівкою в коверті) висилати на адресу: „ВОЛОСОЖАР”, Р. О. Box 472, Вайнленд, Н. Дж., 08360.

„ГОЛОС ВОПІЮЩОГО В ПУСТЕЛІ”

Наприкінці травня через західніх журналістів передано з СССР на адресу ОН в Нью Йорку — Комісії Прав Людини — за підписами 54 осіб протест проти щораз гостріших репресій збоку советської влади спроти інакомислячих громадян. Число арештованих, — сказано в протестаційному листі, — невпинно зростає, з чого виходить, що МГБ, очевидно, вирішило спаралізувати саму можливість будь-яких виступів в обороні елементарних прав людини.

Як повідомляють з ОН, до цієї міжнародної організації протягом минулого року надійшло понад 14.000 такого роду петицій і скарг, з того числа значна кількість з СССР. Усі ці петиції залишаються „голосом вопіющого в пустелі”, бо розгляд їх раз-у-раз натрапляє на спротив комуністичних держав-членів ОН.

Окрім місце серед надсиланих до ОН петицій займає справа кримських татар, виселених по закінченні другої світової війни до Середньої Азії. Після недавньої „регабілітації” їм все ж заборонено вертатися до Криму. В зв'язку з цією справою заарештовано здеградованого Хрушевим генерала Григоренка, який активно виступав в обороні татар, беручи участь у їх протестах і демонстраціях. В Ташкенті підготовляється голосний судовий процес проти Григоренка і групи татарських інтелігентів.

Протест 54-х, серед яких фігурує прізвище В. Чорновола, звертає на себе увагу особливо тим, що це — перше звернення, адресоване не до советського уряду і партії, а до міжнародної організації.

3 СОВЕСТЬКИХ ВИДАНЬ

„ВІЙНА ЗА ПРАВА”

На тлі закритих судових процесів в Україні, в яких засуджено десятки молодих людей за те, що вимагали, щоб зобов'язуюча в СССР конституція не була лише клаптем палеру, цікаво представляється випущена у Москві в-вом „Юридична Література” книжка В. Чхіквадзе п. и. „Держава, демократія, законність. Ленінські ідеї і сучасність” (1967 р., 504 стор.). В цій книжці автор, власне, й порушує болючі проблеми, за спробу розв'язати які караються в мордовських таборах сотні молодих борців за справедливість.

І так, В. Чхіквадзе вважає, що конфлікти, які виникають між громадянами і державними органами, можуть і повинні бути предметом судового розгляду. Автор висловлюється за повну реалізацію принципу прилюдності, за широке застосування виїзних судових сесій, за насвітлення судових процесів у пресі, в радіо і телевізії. Преса, на думку автора, повинна систематично інформувати про повсякденну діяльність судових органів.

Автор також пише про „шкоду, якої завдано юридичній науці і практиці в роках, коли в правничій літературі розвивались концепції про неможливість в

кожнім випадку добитись об'єктивної істини, про те, що для обвинувального вироку було досить великого ступеня імовірності (!), тобто признавалось можливість обвинувачення і при недоказаності провини, коли висунуто було ідею, що для обвинувачення в політичних злочинах досить було зізнання підсудного" — очевидно, під тортурами „тіломеханіків".

„Ленін, — пише автор, — вимагав, щоб урядові особи вчили трудящих „воювати за своє право згідно з усіма правилами законної в РСФСР війни за права".

Про те, що діялося за Сталіна, знає уесь світ, а з того, що знаємо ми про ситуацію в ССР тепер, видно, що трудящі, а передусім молодь, уже починають воювати за свої права, тільки що урядові особи не то їм у цьому не допомагають, навпаки — карають за це ув'язненням в божевільнях і концтаборах. Та й сам Ленін, коли виписував такі „войновничі" речі в роках нещастя існування советського режиму, очевидно, думав передусім не про права трудящих, а про те, як прихилити їх симпатії до режиму.

І тому книжка Чхіквадзе, не маючи у советських суддів практичного вжитку, припадатиме на полицях порохом поруч з конституцією ССР і іншими подібними виданнями.

До речі, на стор. 116-ї цієї книжки автор пише, що „загальна народна держава ССР" — це вже існуючий факт, а на стор. 123-ї, що державна влада в ССР лише „щораз більше стає всенародною".

Коли автор плутається в таких основних питаннях, чого ж сподіватися від нього в розв'язуванні таких „дрібних" справ, як права трудящих.

В. С.

КОМУНІСТИЧНЕ ЗБГОВИСЬКО В БРУКЛІНІ

На початку травня відбувся в Брукліні 19-ий з'їзд комуністичної партії ЗСА, на якому з програмовою доповіддю виступив її генеральний секретар, вірний сталінець, чи пам брежневець Гес Голл.

Говорячи про внутрішні справи, Голл заявив, що, внаслідок опанування капіталістичними монополіями державної машини, „пропасть поміж юнітю верхівкою і робітництвом поглибилась, доказом чого є „динкі" страйки. Послаблення підтримки муринському рухові збоку білого населення Голл пояснює расистським рухом, представники якого заявляють, що „мурини поспішають і заходять задалеко". Очевидно, Гес Голл вимагав припинення війни у В'єтнамі і беззастережно го стягнення звідти всіх американських військ.

Генеральний секретар компартії ЗСА, перевершуючи самих московських наказодавців, назвав „наклепом" і „фальшивкою" твердження, нібито Москва виступає за „обмежений суверенітет" соціалістичних країн і, звичайна річ, оправдував окупацію Чехо-Словаччини: „розвиток подій в ЧССР потвердив правильність оцінки ситуації в тій країні і... заходи, що їх застосували

ли країни Варшавського пакту, були подиктовані піклуванням про долю соціалізму в ЧССР".

Від імені американських комуністів Гес Голл гостро засудив „провокаційні дії маїтської групи на радянсько-китайському кордоні". В кінці своєї доповіді Голл закликав комуністів „зміцнювати партійну дисципліну і ленінські принципи демократичного централізму", маючи, очевидно, на увазі тих „товаришів", що поглядають на Мао або й взагалі тікають з компартії.

Відзначаючи „свято міжнародного пролетаріату", 1-го травня на Юніон сквері в Нью Йорку юрмілися мізерними групками американські „голлісти".

МАО ТСЕ-ТУНГ В „ОБ'ЄКТИВНИЙ" СОВЕТСЬКІ ОЦІНЦІ

Енциклопедичний словник, Москва, рік 1954-ий:
„Мао Тсе-тунг" — визначний китайський політичний державний діяч, видатний теоретик-марксист, випробуваний провідник Комуністичної партії Китаю і вождь китайського народу, засновник китайської народно-демократичної держави"...

„Українська Радянська Енциклопедія", Київ, рік 1962-ий:

„Мао Тсе-тунг" — діяч китайського і міжнародного робітничого і комуністичного руху, політичний і державний діяч Китайської Народної Республіки...

„Робітнича Газета", Київ, рік 1969-ий:

„Мао і маоїзм не мають нічого спільного з марксизмом-ленінізмом. Це повне нехтування інтересами народів, це злочинна расова теорія. В маоїзмі сконцентрувалося все те найгірше і найжахливіше, що було в китайській історії, в діях богдиханів та відірваних від народу сановників"...

Чи потрібні до цього коментарі?

ЗВОРОТ НА 180 СТУПНІВ

У тритомовому советському „Енциклопедичному Словарі", виданому в Москві 1955 року, гасло „Телепатія" взагалі було відсутнє.

У такому „авторитетному" виданні, як 42-томова „Советская Энциклопедия", що вийшла друком 1956 року, про телепатію сказано, що це — „антинавкова вигадка про надприродну здібність людини сприймати явища, за місцем і часом недоступні для сприймання".

А 1962 року та ж таки „Енциклопедія" в її двотомовому виданні трактус телепатію як „явище особливо го роду безпосереднього передавання інформації на віддалю — часом досить значну — про первово-психічний стан однієї людини іншій. Припущення про існування телепатії ґрунтуються на деяких спостереженнях і дослідах..."

Цей зворот на 180 ступнів у поглядах на телепатію советських науковців спричинили телепатичні досліди, переведені на американському підводному човні „Навтилус". Однак, після 1964 року вони знову вертаються до своїх тверджень з 1956 року.

1904 — 1969

Як поспільно й незмінно продовжують московські червоні шовіністи русифікаційну політику царів Романових може свідчити короткий лист з 1904 року, висланий групою українських письменників до Міністерства внутрішніх справ у Петербурзі в зв'язку з цензурними обмеженнями щодо друкування українською мовою. У цьому листі сказано:

„Нині діючі в Росії забороні розпорядження майже усувають можливість користуватися українською мовою в літературі, внаслідок чого українські письменники повинні або зовсім відмовитися від своєї діяльності, або перенести її за кордон. Через це народ поzbавлений засобу, єдино придатного для запровадження в темі маси знання — книжки і школи рідною мовою, завдяки чому десятки років підтримуються темнота і неуцтво серед народу, що губить його духовні сили і затримує економічний розвиток”. Підписали лист: М. Коцюбинський, М. Лисенко, М. Старицький, І. Нечуй-Левицький, Б. Грінченко і Ганна Барвінок.

Про цей і інші виступи українських письменників широко подавалось свого часу в львівському „Літературно-Науковому Віснику”. Серед листів і телеграм, що їх одержав у зв'язку з цим М. Коцюбинський, звертає увагу такий короткий лист:

„Нащадки запорожців, що втекли від царського ярма в Басарабію, селяни-українці з Молдавії засилають Вам сердечний привіт з побажанням успіхів у розпочатій Вами справі визволення від сваволі адміністрації українського письменства на користь любої України”.

Від часу написання цих документів минуло 65 років. У „сувореній” УССР ще гірше розпаношуються русифікатори, ще жорстокіша цензура. Молоді українські письменники та науковці в обороні прав свого народу і своєї мови пишуть листи до того самого Міністерства внутрішніх справ, але вже не в Петербурзі, а в Москві, і за це висилають їх до мордовських концтаборів.

ОТРУЙ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

У „чорновому варіанті”, як пише автор передмови, видано у Львові останню, посмертну книжку відомого московського колаборанта, що спеціалізувався на плюженні Церкви, ОУН і оунівців — Юрія Мельничука. Вона під назвою „Вирвале серце” і є продовженням надрукованих давніше його насичених злобою книжок — „Слуги жовтого диявола”, „Поріддя Юди”, „Обличчя божого воїнства” та ін. Лише садистична фантазія цього ренегата могла виплодити у його оповіданні ось такий, наприклад, макабричний образ, що має свою ціллю викликати у читача ненависть до бандерівців:

„Петро розпоров живу дівчину ножем і дістав серце. Тримаючи тепле дівоче серце, що здрігалося від кожного удару, бандит витяг годинника і дивився, скільки проб'ється воно на долоні. Потім проколов ножем,

високо підняв його перед бандитами і заспівав: „Серце мос., серце!”

Ось у такому стилі найгіршого сорту кримінального роману написав цей садист, що бруднить ім'я українського письменника, всю свою книжку. А видають такі книжки з наказу Москви запроданці свого народу, червоні партійні малороси, бож, як пише доброзичливий Мельничуків критик, „про злочини українських буржуазних націоналістів ми не маємо права забувати, — в барах Західної Європи й Америки бандерівські недобитки й дотепер плекають ненависть до країни соціалізму”.

Один із найбільших злочинів Москви, за який вона раніше чи пізніше мусить сплатити рахунок, є те, що душу українського народу, а передусім молоді, старається вона отруїти українською ж таки мовою.

Л. М-мо

ПРИЧИЛА ЧЕРГА НА ДРАГОМАНОВА І СКОВОРОДУ

Михайла Драгоманова, що його советські історики постійно кваліфікували як „громадського діяча буржуазно-демократичного, а потім — ліберально-буржуазного напрямку”, ніби „регабілітовано”, бодай до певної міри в 1967 році. „Так сталося, що Драгоманова довго замовчували, а якщо й згадували, то неодмінно з викривальними епітетами”, — пише советський літературознавець М. Шатала. У книжці Д. Заславського та І. Романченка „Михайло Драгоманов” спростовується „антенаукову версію про космополітізм і націоналізм М. Драгоманова і представляється його чесним, прогресивним ученим, хоч і не поспіловим до кінця у своїй боротьбі за краще майбутнє”.

Славного українського філософа Григорія Сковороду „регабілітовано” пізніше — у книжці М. Редька „Світогляд Г. С. Сковороди”, що вийшла у в-ві Львівського університету в 1967 році. Щобільше, рецензент цієї книжки Іван Івано в кийському „Дніпрі” (квітень 1969 р.) пише: „... Сковороду „підстрігали” під матеріаліста і атеїста... Монографія М. Редька — безперечне зрушення в галузі радянської дослідницької думки. Яскравий антиклерикалізм і вільнодумство Сковороди позбавлені помітних ознак богоchorчества і, тим паче, атеїзму”.

Так загарбують Москва руками підневільних науковців з Києва і Львова культурну спадщину українського народу, щоб, пересіваючи її на московському решеті, намагатися вибивати опісля ґрунт з-під ніг „українських буржуазних націоналістів”.

К. Р.

І якщо завтра моя мова зникне,
То я готов сьогодні вмерти.

Расул Гамзатов,
дагестанський поет (Кавказ).